

Hannele Taipalus

AMMATILISESTA ERITYISOPPILAITOKSESTA ITSENÄISEEN
ELÄMÄÄN

Kuntoutusohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma

2013

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

AMMATILLISESTA ERITYISOPPILAITOKSESTA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN

Taipalus, Hannele
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma
Joulukuu 2013
Ohjaaja: Koivuniemi, Merja, lehtori
Sivumäärä: Liitteitä: 3

Asiasanat: Erityistä tukea tarvitseva nuori, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, henkilökohtainen siirtymävaiheen suunnitelma, nivelvaihe

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Bovallius- ammattiopiston Laitilan toimipisteestä keväällä 2013 valmistuneiden opiskelijoiden siirtymävaihetta oppilaitoksesta itsenäiseen elämään. Tavoitteena oli kartoittaa työllistymis- ja toimeentulovaihtoehtoja, jatkokoulutuksiin hakeutumista ja millaisia tuki- ja ohjaustapoja oppilaitoksessa oli käytetty ennen opintojen päättymistä.

Opinnäytetyön teoreettisessa osiossa määriteltiin työssä esiintyviä keskeisiä käsitteitä. Kuntoutusnäkökulmaa valotettiin erityisopetuksen perusteiden, etuisuuksien ja tukivaihtoehtojen avulla. Erityisopetusta tarvitsevan opiskelijan yksilöllisen tuen tarvetta siirtymävaiheessa tarkasteltiin ensin kansainvälisen tutkimuksen valossa ja sen jälkeen erään hankkeen kehittämän ohjausmallin kautta edeten tarkastelun kohteena olleen oppilaitoksen toteuttamaan toimintaan.

Selvitystyön aineisto kerättiin siirtymävaiheen suunnittelukokousten yhteydessä puolistrukturoidun haastattelumenetelmän avulla seuraten jatkosuunnitelman laadinnassa käytettävää haastattelurunkoa. Aineisto analysoitiin yhdistelemällä samaa asiaa käsittelevät asiat jokaisesta opiskelijasta ja sen jälkeen tiedot yhdisteltiin ja tuloksia tarkasteltiin yleisellä tasolla.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opiskelijoiden valmistumiseen liittyviä oppilaitoksessa tehtyjä ennakoivan työn prosesseja. Tulosten valossa näyttäisi siltä, että opiskelijalähtöinen monipuolinen tuki on edesauttanut opiskelijoiden sijoittumista työelämään. Selvityksen perusteella moniammatillinen yhteistyö antaa erilaisia tuettuja vaihtoehtoja itsenäiseen elämään siirtyessä. Yli puolelle kohderyhmästä järjestyi määräaikainen työ. Jatko-opintoihin hakeutui melkein yhtä paljon ja asumiseen liittyviä asioita järjesteltiin runsaasti (41,2 %). Moniammatillisen yhteistyön verkostot olivat hyvin yhteneväiset kohderyhmän kotikunnissa. Selvityksen mukaan näyttää siltä, että yhteistyötä työhallinnon kanssa olisi hyvä tehostaa kaikkien ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvien opiskelijoiden siirtyessä työelämään. Myös työhönvalmennuksella näyttäisi olevan hyvin suuri merkitys koko ohjausprosessissa.

Opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin ja tuotoksena kehiteltiin lomake helpottamaan käytännön työtä siinä vaiheessa kun laaditaan valmistuville opiskelijoille jatkosuunnitelmia opintojen päättyessä.

FROM A VOCATIONAL SPECIAL EDUCATION INSTITUTION TO INDEPENDENT LIVING

Taipalus, Hannele
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Rehabilitation Counselling
December 2013
Supervisor: Koivuniemi, Merja
Number of pages:
Appendices: 3

Key words: an adolescent with special needs, plan for individual teaching, individual plan for transition period, transition period

The purpose of this bachelor's thesis was to chart the transition period of students graduating from Bovallius vocational school in Laitila in spring 2013. The aim was to find out how their independent living succeeded, what kind of work and livelihood possibilities they had and whether they applied for further education. Another aim was to study the support and counseling methods provided at school before the end of the studies.

The core concepts used in the thesis were defined in the theoretical part. The rehabilitation approach was illustrated by presenting benefits, support options and the grounds on special education. First, the theoretical part reviewed international research on the individual needs for support among students who need special education. Secondly, a counseling model produced in a previous project was examined and compared with the activities in Bovallius vocational school.

The material was collected with a semi-structured interview in the meetings where transition was planned. The interview was based on the outline of an interview used in making a plan for independent living. The material was analyzed by collecting the same things under themes and the results were combined and surveyed at general level.

The results show that versatile, student-centred support helped students in finding work. In addition, multidisciplinary cooperation provided different supported options for transition to independent living. More than half of the target group got fixed-term employment. A nearly similar number of students applied for continuation studies. Support in living was given to 41, 2 per cent of students. Multidisciplinary cooperation networks seemed to be very similar in the home municipalities of the target group. According to the results cooperation with the employment administration should be improved in the transition period from vocational special education institutions to independent living. In addition, training for work seems to have a very important meaning in the whole counseling process.

The aims of the bachelor's thesis were reached. The thesis work produced a form, which can be used, when plans are made for the transition period and independent living.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ.....	7
2.1 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).....	7
2.2 Henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS)	7
2.3 Henkilökohtainen siirtymävaiheen suunnitelma (HSVS)	8
2.4 Erityistä tukea tarvitseva nuori.....	9
2.5 Moniammatillinen yhteistyö	11
2.6 Nivelvaihe	12
2.7 Nuorisotakuu	12
2.8 Työkokeilu ja palkkatuki	13
2.9 Avotyö, työkokeilu, työtoiminta, kuntouttava työtoiminta.....	14
2.9.1 Työtoiminta	15
2.9.2 Kuntouttava työtoiminta	15
3 BOVALLIUS-AMMATTIOPISTON VALINTAKRITEERIT	16
4 BOVALLIUS-AMMATTIOPISTO, LAITILA	19
4.1 Koulutusvaihtoehdot Laitilassa.....	20
4.2 Hyvinvointipalvelut, asumisvalmennus ja elämänhallinta.....	21
5 TAVOITE	22
6 MENETELMÄT JA AINEISTON HANKKIMINEN	23
6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	24
6.2 Haastattelu.....	25
6.2.1 Puolistrukturoitu teemahaastattelu	26
6.3 Aineiston keruu	27
6.4 Aineiston analysointi.....	27
6.5 Luotettavuus	28
7 TOIMINTA ENNEN HSVS-PALAVERIA	28
7.1 Oppilaitoskäynnit	29
7.2 Tutustumiset työelämään	29
7.3 Asumiskokeilu	30
8 JATKOSUUNNITELMAPALAVERI	31
9 TULOKSET JA TULOSTEN ANALYSOINTI.....	32
10 POHDINTA	35
LÄHTEET.....	40
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Bovallius-ammattiopisto on ammatillinen erityisoppilaitos, jossa järjestetään ammatillista erityisopetusta erityistä tukea ja ohjausta tarvitseville nuorille ja aikuisille. Valtion luopuessa ammatillisista erityisoppilaitoksista v. 2009 ne siirrettiin yksityisille koulutuksen järjestäjille. Laitilassa ennen toiminut valtiollinen Kuulovammaisten ammattikoulu, myöhemmin Aura-Instituutti yhdistyi sekä v. 2009 Sofia ja Angeli- que Bovalliuksen nimissä olevan säätiön omistukseen.

Bovallius-ammattiopisto perustettiin jo vuonna 1901 Sofia ja Angeli- que Bovalliuksen testamentin perusteella Pieksämäelle. Koulua ylläpidettiin sisarusten varoista muodostetun lahjoitusrahaston turvin. Sen toiminta pohjautuu perustajiensa testa- mentissa ilmaisemiin arvoihin, joita ovat erilaisuuden hyväksyminen, toisten ihmis- ten ja luonnon kunnioittaminen, rehellisyys ja avoimuus, ihmisläheisyys, toisten huomioon ottaminen ja auttaminen sekä ahkeruus ja taloudellisuus (Bovallius- ammattiopiston koulutustarjonta esite 2012-2013, s.4). Bovallius-ammattiopisto toi- mii nykyisin neljällä paikkakunnalla ja Laitilan toimipiste kuuluu Turun Bovallius- ammattiopiston alaisuuteen. Muut ammattiopiston toimipisteet sijaitsevat Pieksämä- ellä ja Jyväskylässä. Erityisopetuksen lisäksi Bovallius-ammattiopistossa kehitetään asiantuntijapalveluita osaavan kumppaniverkoston kanssa koulutuksenjärjestäjille, tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille sekä erityistä tukea tarvitsevien parissa työ- kenteleville. (Bovallius www-sivut 2013.)

Bovallius-ammattiopistossa opiskelee vuosittain noin 530 opiskelijaa, joista kaikilla on tarve yksilölliseen erityisopetukseen. Henkilökuntaa on yhteensä noin 270. Keväällä 2012 hakijoita oli yhteensä 563, joista miehiä 335 ja naisia 228 (Bovallius- ammattiopisto, Tilastotiedot 2013).

Bovallius-ammattiopiston ammatillisen peruskoulutuksen valmistavan ja kuntoutta- van opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on itsenäistymisen tukeminen ja jatko- opintomahdollisuuksien selvittäminen. Bovallius-ammattiopistossa on myös mahdol- lisuus opiskella tutkintoon johtavissa koulutuksissa. Valintaperusteena opiskelijoilla

on erityisen tuen tarve opiskelussa ja kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelun järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Opintojen loppuvaiheessa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten valmistuvan opiskelijan elämä jatkuu opintojen päättyessä. Bovallius-ammattiopistossa noudatetaan niin sanottua Opinpolkua, mikä tarkoittaa, että opiskelijaa tuetaan koko hänen opiskelunsa ajan siihen asti kun hän valmistuu ja hänelle laaditaan toteuttamiskelpoinen jatkosuunnitelma. Opintojen päättyessä pyritään varmistamaan yhteistyössä lähiverkoston ja viranomaisten kanssa, että jokaiselle löytyy oma paikka yhteiskunnassa (Bovallius-ammattiopiston Opinpolku-esite).

Opinnäytetyön aiheena on kartoittaa Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä valmistuvien nuorten työllistymisen ja jatkosuunnitelmien toteutumisvaihtoehtoja ja mitä eri yhteistyötahoja tulee ottaa huomioon jatkosuunnitelmia laadittaessa. Opinnäytetyöllä on yhteiskunnallista merkitystä, koska tukemalla ja auttamalla nuorta siirtymävaiheessa mahdollisimman hyvin voidaan löytää juuri hänelle sopivia työllistymis- yms. vaihtoehtoja ja siten vähentää riskiä syrjäytymiseen. Opinnäytetyön tuloksena laaditaan mallilomake, jonka toivotaan toimivan apuna ammatillisista erityisoppilaitoksista valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmia laadittaessa.

Aihevalinta nousi syksyn 2012 aikana osallistuessani opintoneuvojana Bovallius-ammattiopiston Laitilan yksikössä opiskelijoiden HOJKS-palaveriin (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma), joissa tavoitteena oli laatia henkilökohtaisia siirtymävaiheen suunnitelmia (HSVS) opintojen päättyessä. Mielenkiintoni heräsi selvittää, millaisia erilaisia vaihtoehtoja voisi löytyä tukemaan nuorta hänen valmistuttuaan ammatillisesta erityisoppilaitoksesta joko tutkintoon johtavasta koulutuksesta tai valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Lisäksi halusin selvittää, mitä oikeuksia toimeentulon suhteen valmistuvalla nuorella on, kun hän valmistuu tutkintoon johtavasta koulutuksesta tai valmentavasta koulutuksesta. Halusin myös kartoittaa, mitkä ovat ne tahot, joiden olisi hyvä olla mukana siirtymävaiheen jatkosuunnitelmia laadittaessa ja miten oppilaitos mahdollisimman hyvin voisi tukea nuorta hänen siirtyessään oppilaitoksesta itsenäiseen elämään.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

2.1 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) tarkoittaa, että opiskelijan oppimistavoitteissa on sovittu erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut, erityisopetuksen peruste sekä muut henkilökohtaiset tukipalvelut. (Ammatillisen erityisopetuksen www-sivut 2013.)

Erityisopetusta tarvitsevalle opiskelijalle on laadittava aina kirjallinen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 20 §). Asetuksen ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 8 §) mukaan suunnitelman tulee sisältää

- suoritettava tutkinto
- opetuksessa noudatettavat tutkinnon perusteet
- tutkinnon laajuus
- opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma
- opiskelijan saamat erityiset opetus- ja opiskelijahuollon palvelut
- muut henkilökohtaiset palvelu- ja tukitoimet sekä
- erityisopetuksen perusteet

(Ammatillisen erityisopetuksen www-sivut 2013.)

HOJKS:n laatimiseen osallistuvat opiskelija ja usein myös hänen huoltajansa, ryhmänvastuuopettaja sekä opiskelijahuollon edustajia.

2.2 Henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS)

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 14 §) on säädetty opiskelijan mahdollisuudesta yksilöllisiin opintojen valintoihin ja asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (A 811/1998, 3 §, 4 §, 12a §) opinnoista tiedottamisesta ja opinto-ohjauksesta ja osaamisen tunnustamisesta. (Ammatillisen erityisopetuksen www-sivut.) Jos ammattitaitovaatimuksia mukautetaan, sisällytetään HOJKS:aan henkilökohtainen opetussuunnitelma (HOPS). Siinä määritellään opiskelijan yksilölliset ta-

voitteet, jotka perustuvat opiskelijan opiskeleman tutkinnon/koulutuksen perusteisiin. HOPS perustuu opiskelijan oman opiskelun suunnitteluun, yksilöllisiin valintoihin, opinnoissa etenemiseen ja oppimisen arviointiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus on suunniteltava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaikki opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai mukauttamalla vain yhden tai sitä useamman tutkinnon osan tavoitteet. (Ammatillisen erityisopetuksen www-sivut.)

2.3 Henkilökohtainen siirtymävaiheen suunnitelma (HSVS)

Tämän opinnäytetyön keskeisin tavoite on kehittää apulomake henkilökohtaiseen siirtymävaiheen suunnitteluun opiskelijan valmistuessa ammatillisesta erityisoppilaitoksesta. Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus on vuonna 2002 laatinut raportin koulusta työelämään siirtymisestä. Julkaisussa otetaan kantaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten haasteisiin työelämään siirtymisessä sekä siirtymisen helpottamiseen. Tarkastelun pohjana on ollut 16 maan olemassa oleva tieto siirtymävaiheista koulusta työelämään. Raportin mukaan yksi tärkeimmistä yhteisistä tekijöistä siirtymävaiheessa on juuri siirtymävaiheen suunnitelman (HSVS) laatiminen. Kaikkien 19 maan asiantuntijoiden mielestä ”- - on erittäin tärkeää tehdä yhteistyötä ja kehittää realistisia näkemyksiä nuorten taidoista kaikilla koulutusaloilla, myös koulutuksesta työelämään siirryttäessä.” (Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus. 2002, 4,10.)

Raportin mukaan siirtymävaiheen keskeisiä avainasioita ovat muun muassa nuoren ja hänen vanhempiansa kuuleminen ja nuoren omien valintojen kunnioittaminen, yhteistyö eri asiantuntijatahojen kanssa ja osallistuminen suunnitelman laadintaan ja toteuttamiseen. Koulutuksesta työelämään siirtyminen on osa pitkää ja monitahoista prosessia, joka edesauttaa nuoren siirtymistä toimeentuloon ja aikuisuuteen. Raportin mukaan keskeistä on myös, että HSVS (henkilökohtainen siirtymävaiheen suunnitelma) sisältää selkeän tavoitteen ja siihen on kirjattu, miten tavoitteeseen päästään eli mistä asioista kukin taho vastaa. Tärkeänä pidettiin myös, että tarjotaan nuorelle ja tämän perheelle heidän tarvitsemansa tieto tai ohjataan heidät löytämään tarvittavat palvelut. (Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus 2002, 12-14.)

Käytännön työssä tulee raportin mukaan voida tukeutua toimivaan työntekijöiden tuki- ja tiedotusverkostoon sekä käyttää tehokkaita keinoja prosessin toteuttamisessa (esim. riittävä ohjaus, joustava tuki ja hyvä koordinointi). (Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus 2002,16.)

Koulusta työelämään siirtymisen suunnittelua on tuettava vähintään siihen asti, että ensimmäinen työpaikka on turvattu. Pelkkä työpaikan löytäminen ei vielä riitä varmistamaan tulosten riittävää seurantaa. Seuranta tarkoittaa sitä, että nuorella on tukihenkilö, joka vastaa nuoren tukemisesta työelämään siirtymisen jälkeen niin pitkään kuin on tarpeen. (Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus 2002, 29.) Turun seudulla on kehitetty maakunnallista ohjausmallia nivelvaiheisiin MAST-hankkeen puitteissa (1.1.2009-31.12.2011). Bovallius-ammattiopisto on ollut mukana hankkeessa kehittelemässä maakunnallista ohjausmallia, jossa on kehitelty mallia myös erityistä tukea tarvitsevan nuoren polkuun sekä ensimmäisessä että toisessa nivelvaiheessa. Toisen nivelvaiheen yhtenä kohtana mainitaan MASTiaisia – oppaassa muun muassa, että erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tulee varmistaa riittävä tuki ja ohjaus opintojen päättyessä. Tässä kohtaa oppaassa mainitaan, että oppilaitokset vastaavat opintonsa päättävien nuorten ohjauksesta jatko-opintoihin, työelämään tai muihin tukipalveluihin. Lisäksi hanke ohjeistaa, että erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tulisi taata lainsäädännöllä mahdollisuus työhönvalmennukseen tai muuhun työhallinnon toimenpiteeseen heti opintojen päättymisen jälkeen. Ohjeistuksena todetaan, että tuen jatkuminen opintojen päättyessä varmistetaan oppilaitoksen ja TE-toimiston yhteistyönä. (MASTiaisia – maakunnallinen ohjausmalli käytössä ja käytännöissä, s.16-17.) Hanke oli Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja kehitettyä ohjausmallia on otettu sovellettuna käyttöön eri puolella Suomea.

2.4 Erityistä tukea tarvitseva nuori

Erityistä tukea tarvitsevalla nuorella tarkoitetaan nuorta, joka tarvitsee tukea erilaisista syistä johtuen. Hänellä saattaa olla vaikeuksia oppimisessa, käyttäytymisessä, hänellä saattaa olla kielellisiä vaikeuksia, kehitysviivästymää, sairaus tai vamma tai ylipäätään jokin haitta, jonka vuoksi hän tarvitsee erityistä tukea ja ohjausta.

Oppimisvaikeus käsitetään nykyisin tarkoittamaan lähes kaikenlaisiin oppimisen vaikeuksiin, joita lapsi tai nuori voi kohdata. (Hautamäki, Lahtinen, Moberg & Tuunainen 2003, 23.) Oppimisvaikeudet saattavat esiintyä erilaisten perustaitojen ongelmina hyvinkin varhaisessa vaiheessa esimerkiksi kielellisissä taidoissa, oman toiminnan hallinnassa, hahmottamisessa ja motorisissa suorituksissa.

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus on yleisin oppimisvaikeus ja myös suurin erilaisia oppimisen vaikeuksia aiheuttava ongelma (Ikonen & Krogerus 2009, 127).

Kielen kehityksen vaikeudet saattavat ilmetä esimerkiksi siten, että kielen kehitys on ollut alkuaankin hidasta ja lauserakenteet ovat olleet outoja. Sanojen taivutus ei onnistu. Jokin sanahahmo saattaa tarkoittaa montaa asiaa. Puhe on usein epäselvää, joskin kotona puhetta ymmärretään, mutta ulkopuolisten on vaikea saada puheesta selvää. Tällaisesta saattaa seurata erilaisia käytöshäiriöitä, koska molemminpuolinen ymmärrys on kateissa. (Ikonen & Krogerus 2009, 94.)

Käyttäytymishäiriö on usein yhtenä perusteena hakeutumisessa ammatilliseen erityisoppilaitokseen. Käyttäytymishäiriöstä teoksessa Erityispedagogiikan perusteet todetaan, että psykologisessa käytössä käyttäytyminen saattaa muuttua sosioemotionaaliseksi häiriöksi tai koulukäytössä työrauhaongelmaksi ja mielenterveyden häiriöksi. (Hautamäki ym. 2003, 23.)

Tarkkaavaisuushäiriö eli ADHD:lle on ominaista ylivilkkaus ja impulsiivisuus, käyttäytymistä on vaikea jäsentää ja suunnitella. Kovat äänet saattavat ärsyttää, koska kuuloaistimus on tarkkaavaisuushäiriöisellä hyvin herkkä. Myös arkuus ja pettymysten sietokyky saattavat aiheuttaa pulmatilanteita. Varsinaisia oppimisen vaikeuksia ei välttämättä ilmene, monet oppivat lukemaan ja kirjoittamaan jo hyvin varhain ja saattavat muutenkin olla hyvin taitavia esimerkiksi hieno- ja karkeamotoriikkaa vaativissa tilanteissa. (Ikonen & Krogerus 2009, 63.)

Toinen käytöshäiriöihin lukeutuva on Asperger-oireyhtymä, jossa ongelmatilanteita tulee usein sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ajankäytön hahmottaminen ja toiminnan ohjaaminen ovat tälle ryhmälle hankalia. Pikkutarkkuus ja pikkuvanhuus ovat ominaisia piirteitä Asperger-nuorelle. Samoin kuin ADHD-nuorella myös Asperger-

oireyhtymästä kärsivällä on aistiyliherkkyys, joka saattaa vaikeuttaa keskittymistä ja pitkäjänteisyyttä. (Ikonen & Juvonen 2002, 214-215.)

Vanhimmat aktiiviset opetus- ja kuntoutusyritykset kohdistettiin aistivammaisiin, mutta tällä vuosisadalla toimintojen alue on laajentunut keskushermostohäiriöisiin ja muihin uusiin ryhmiin. (Hautamäki ym. 2003,29.) Oppimisvaikeuksien diagnosointi on kehittynyt tarkemmaksi, minkä vuoksi erilaisia tukimuotoja onkin helpompi saada, kun ongelmalle on löytynyt selkeä syy. (Ikonen & Juvonen 2002, 31.) Oppimisvaikeuksien luokitus saattaa helpottaa opettajaa hahmottamaan tilanteiden monimuotoisuutta ja siten auttaa suunnittelemaan opetusmenetelmiä erilaisten tilanteiden mukaan.

2.5 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden verkostoyhteistyötä, jossa tietoa ja osaamista jaetaan ja työtä tehdään asiakslähtöisesti. Tavoitteena on yhteisen osaamisen ja tietämyksen kautta saavuttaa paras mahdollinen ratkaisu kulloiseenkin tilanteeseen. Moniammatillisuuden avulla yhteistyöhön saadaan mukaan myös useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita kokonaisuuden rakentaminen edellyttää. (Kontio 2010, 6.) Asiakkaan näkökulmasta katsottuna moniammatillinen toiminta on asiantuntijuutta, jossa ylitetään eri ammattien ja organisaatioiden rajoja (Lämsä 2009,146). Toimintatapa vaatii asiantuntijoilta oman ammattinsa vahvaa hallintaa. Siinä on keskeistä johtaa osaamista yhdessä, käyttää tietoon ja kokemukseen perustuvaa asiantuntemusta sekä hyödyntää ammattilaisten, nuorelle läheisten ihmisten sekä nuoren omaa asiantuntemusta. (Lämsä 2009,155.)

Kouluun kohdistuu yhä enenevässä määrin odotuksia, joista selviytymiseen tarvitaan asiantuntijuutta ja eri tahojen koordinoitua yhteistyötä. Yhdistävänä tekijänä on nuori ja hänen perheensä tai huoltajansa sekä yhteinen tavoite, jossa kaikki ryhmästä löytyvä osaaminen kannattaa hyödyntää nuoren saattamiseksi elämässä eteenpäin. Nuoren oman näkökulman kunnioittaminen on tärkeää häntä koskevissa asioissa, mikä tarkoittaa, että myös häntä ja hänen toiveitaan kuunnellaan.

2.6 Nivelvaihe

Nivelvaiheella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan vaihetta, jossa siirrytään toisen asteen ammatillisesta oppilaitoksesta seuraavaan vaiheeseen. Nivelvaiheista puhutaan myös muun muassa lapsen siirtyessä päiväkodista esikouluun, esikoulusta peruskouluun, peruskoulusta toiselle asteelle ja niin edelleen. Kaikissa siirtymävaiheissa on kyse muutoksesta. Kun on kyse siirtymisestä ammatillisesta erityisoppilaitoksesta työelämään, tarvitaan hyvin usein monialaista ja monenlaista tukea. Toisilla saattaa olla tarvetta elämänhallinnallisiin asioihin, jotkut taas ovat hakeutumassa jatkokoulutuksiin ja tarvitsevat siinä ohjausta ja tukea. Yleisesti voidaan sanoa, että nivelvaiheissa korostuu moniammatillisuuden tärkeys. Jokaisella tulee olla oikeus ja mahdollisuus saada omaan elämäntilanteeseensa juuri oikeanlaista ohjausta ja tukea.

Teoksessa Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen otetaan kantaa nuorten urahallinnan tukemiseen sekä laadukkaaseen työllistymiseen. Siinä todetaan, että nuorten urahallintaa tulisi tukea nykyistä tehokkaammin koulutus- ja työurien siirtymävaiheissa. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen loppuvaiheessa tulisi teoksen mukaan tukea valmistuvien nuorten laadukasta työllistymistä ja ennaltaehkäistä työllistymisongelmien kielteisiä vaikutuksia mielenterveyteen ja työllistymismotivaatioon. Lisäksi siinä todetaan, että urahallintaa vahvistavaa koulutusta voitaisiin kohdistaa kulloinkin ajankohtaisessa siirtymätilanteessa vaadittavien kriittisten urahallintataitojen tunnistamiseen ja harjoitteluun. Toimenpiteiden ajoittamisessa siirtymävaiheeseen, voidaan lyhytaikaisellakin tukemisella saada aikaan kauaskantoisia vaikutuksia nuorten koulutus- ja työurien kehityksessä. (Mäkinen, Olkinuora, Rinne & Suikkanen 2006, 270-271.)

2.7 Nuorisotakuu

Nuorisotakuu tarkoittaa nuoren kannalta hänen kanssaan yhteistyössä tehtävää suunnitelmaa (=työllistymissuunnitelma tai sitä korvaava suunnitelma), joka tukee hänen palveluprosessiaan ja sisältää ennen kolmen kuukauden työttömyyden täyttymistä tarjottavia palveluja. Tavoitteena on aina työllistyminen tai koulutukseen hakeutuminen. (Työministeriö/2905/03.01.04/2012. 3)

Nuorisotakuu = nuorten yhteiskuntatakuu + koulutustakuu ja lisäksi siihen liitetään nuorten aikuisten osaamisohjelma. Nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita, joilla ei ole työtä tai koulutusta. 1.1.2013 alkaen se koskee myös 25-29 –vuotiaita vastavalmistuneita. Vuoden 2013 alusta tuli voimaan myös koulutustakuuta täydentävä yhteiskuntatakuu. Nuorten aikuisten osaamisohjelma koskee kouluttamattomia alle 30-vuotiaita nuoria. (Työministeriö/2905/03.01.04/2012. 3)

Keskeistä nuorisotakuun toimeenpanossa on palvelutarpeen nopea arvioiminen, työllistymissuunnitelman laatiminen ja palveluprosessin välitön käynnistäminen. (Työministeriö/2905/03.01.04/2012. 4) Tämä tarkoittaa, että nuorelle on tarjottava kolmen kuukauden kuluessa hänen työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisestaan palveluja, jotka edistävät hänen mahdollisuuksiaan päästä työelämään.

Jos nuorella on työ- ja toimintakykyä rajoittavia tekijöitä, hänelle tulee tarjota muiden yhteistyötahojen tarjoamia palveluja. Näitä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen palvelut, Etsivä nuorisotyö, työpajat ja Kelan kuntoutusasiantuntijat. Kuntouttavaan työtoimintaan ei työttömyyden alussa ole velvollisuutta osallistua, mutta myös siitä vaihtoehdosta työ- ja elinkeinotoimiston tulee informoida työttömäksi työnhakijaksi ilmoittanutta nuorta. Työ- ja elinkeinoministeriön linjauksen mukaan elämäntilanteita omaavat nuoret tulisikin ohjata ensisijaisesti kuntouttavaan työtoimintaan ja tarjota muita palveluja vasta sitten, kun hänellä on valmiuksia työhön tai opiskeluun. (Työministeriö/2905/03.01.04/2012)

2.8 Työkokeilu ja palkkatuki

Työkokeilun tavoitteena on selvittää muun muassa ammatillisia valmiuksia sekä työkykyä. Vuoden 2013 alusta lähtien työ- ja elinkeinohallinnon järjestämä työharjoittelu sekä työelämävalmennus ovat myös työkokeilu –nimikkeen alla. Työhallinnon ohjeistuksen mukaan työkokeilu on perusteltua, jos hakijalla on ollut mukautettu opiskelusuunnitelma vaikka hän olisikin valmistunut tutkintoon johtavasta koulutuksesta. (Junnila henkilökohtainen tiedonanto 29.5.2013.) Työ- ja elinkeinoministeriön kirjeessä 24.4.2013 ”Nuorille järjestettävään työkokeiluun liittyviä täsmennyksiä” todetaan, että ministeriö on linjannut työkokeilun käyttöä osana nuorisotakuun piiriin

kuuluvien nuorten palveluja. Lisäksi kirjeessä todetaan, että ammatillista koulutusta vailla olevan nuoren kohdalla työkokeilun tavoitteena on, että nuori hakeutuisi ammatilliseen koulutukseen. (Työministeriö/957/07.10.02/2013.)

Vastavalmistuneen nuoren kohdalla ensisijaisia tukimuotoja ovat henkilökohtainen työnvälitys, työnhakuvalmennus ja palkkatuki, lisäksi voidaan käyttää tarvittaessa työnhaun valmennusta. Vastaavasti sellaisten vastavalmistuneiden kohdalla, joiden opinnot eivät suoraan valmista tiettyyn ammattiin tai työhön, työkokeilun käyttö voi poikkeuksellisesti olla perusteltua myös henkilön uravaihtoehtojen selkiyttämiseksi. (Työministeriö/957/07.10.02/2013.) Tällöin kyseeseen voivat tulla esimerkiksi ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmentavien ja kuntouttavien opintojen suorittaneet nuoret. Kirjeessä todetaan lisäksi, että työmahdollisuuksia tulee arvioida laajasti ennen työkokeilun käyttöä. (Työministeriö/957/07.10.02/2013.) Päädyttäessä työkokeiluun työ- ja elinkeinotoimisto laatii yhdessä työkokeilun järjestävän työnantajan sekä työnhakijan kanssa työkokeilusopimuksen, joka voi maksimissaan olla 6 kk samoissa työtehtävissä. Työkokeilussa oleva voi vuonna 2013 saada 32,46 euroa brutto/päivä ja lisäksi 9 euroa/päivä verottomana työkokeilupäiviltä. (Junnila henkilökohtainen tiedonanto 29.5.2013.)

Palkkatuki on työnantajalle maksettava tukimuoto, jossa työhallinto maksaa työnantajalle tukea palkkauskustannuksiin hakemuksesta. Työnantaja puolestaan maksaa työntekijälle työehtosopimuksen mukaista palkkaa. (Junnila henkilökohtainen tiedonanto 29.5.2013.)

2.9 Avotyö, työkokeilu, työtoiminta, kuntouttava työtoiminta

Sosiaalitoimen alaisessa toimintakeskuksessa tuetaan muun muassa eläkkeellä olevia vammaispalvelulain piiriin kuuluvia asiakkaita. Työllistämismuotoja ovat avotyö, työkokeilu ja kuntouttava työtoiminta (työ- ja elinkeinotoimiston kautta) sekä työtoiminta. Sosiaalitoimi on mukana toteuttamassa myös omalta osaltaan nuorisotakuuta. Keskitalon mukaan normaalia työ- ja elinkeinohallinnon maksamaa palkkatukea käytetään toimintakeskuksissa harvoin. Kehitysvammalain mukaan sosiaalitoimella

on päivätoiminnan järjestämisvelvollisuus. (Keskitalo henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2013.)

2.9.1 Työtoiminta

Sosiaalitoimi tukee vammaispalvelulain piiriin kuuluvien työllistymistä muun muassa järjestämällä työtä toimintakeskuksissa, jolloin kyseessä on työtoiminta. Työ voi tapahtua myös jossain yrityksessä, mutta työntekijä on toimintakeskuksen kirjoilla. Tällaista työmuotoa kutsutaan avotyöksi. Avotyössä yritys maksaa toimintakeskukselle työsuorituksista. (Keskitalo henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2013.)

Laissa kehitysvammaisten erityishuollosta säädetään erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluksia. Samassa pykälässä todetaan, että erityishuollon tarkoituksena on edistää 1 momentissa tarkoitettun henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta. § 1.)

Lain toisessa pykälässä säädetään lisäksi, että erityishuollon tulee järjestää tarpeellista ohjausta, kuntoutusta sekä toiminnallista valmennusta. Samassa pykälässä säädetään myös työtoiminnan ja asumisen järjestämisvastuusta sekä muusta vastaavasta yhteiskunnallista sopeutumista edistävästä toiminnasta. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta. § 2.)

2.9.2 Kuntouttava työtoiminta

Yhtenä työllistymistä edistävänä työ- ja elinkeinohallinnon ja sosiaalitoimen yhteisenä toimenpiteenä on kuntouttava työtoiminta. Se on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu, mutta myös työttömyysturvalain mukainen työllistymistä edistävä palvelu. Tällä tukimuodolla halutaan vahvistaa asiakkaan elämän- ja arjenhallintaa sekä

työ- ja toimintakykyä. Samalla sillä pyritään ehkäisemään syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuus työtoimintaan ja muihin palveluihin. Palveluiden suunnittelussa huomioidaan asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti. (Sosiaaliportin www-sivut.) Valtio maksaa kuntouttavan työtoiminnan järjestävälle taholle korvauksia toiminnan järjestämisestä. (Keskitalo henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2013.)

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen edellyttää aktivointisuunnitelman laatimista yhteistyössä sosiaalitoimen, työ- ja elinkeinotoimiston sekä asiakkaan kanssa ja siitä vastaa asiakkaan asuinkunta. Tämä tukimuoto tulee kysymykseen, mikäli työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, että asiakkaalle ei voida tarjota työtä tai työ- ja elinkeinohallinnon palveluita viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työnhaun alkamisesta. (Sosiaaliportin www-sivut, työtoiminnan käsikirja.) Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan järjestää myös lyhyemmän työttömyyden perusteella, mikäli asiakas itse sellaista haluaa. (Keskitalo henkilökohtainen tiedonanto 27.5.2013.) Keväällä 2013 Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä valmistuvien nuorten kohdalla ei kenenkään kohdalla tullut esille kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen. Se ei ole ensisijainen mahdollisuus päästä kiinni työelämään.

3 BOVALLIUS-AMMATTIOPISTON VALINTAKRITEERIT

Opetusministeriö on 26.2.2002 antanut asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa. Tätä asetusta ei sovelleta otettaessa opiskelijoita ammatillisiin erityisoppilaitoksiin. Tämän vuoksi koulutuksen järjestäjillä on mahdollista hakea opiskelijoita omien erillishakujensa perusteella ja heillä on mahdollista laatia omat erilliset valintakriteerit. (Bovallius-ammattiopiston opiskelijavalintakriteerit, s. 3.)

Bovallius-ammattiopistossa on oma erillinen hakulomake ja haku aika päättyy maaliskuussa. Laitilassa opiskelijavalintaryhmä tekee esityksen valittavista opiskelijoista perusteluineen, jonka jälkeen aluerehtori hyväksyy valinnat.

Valintakriteereinä pidetään yleisesti valmentaviin sekä tutkintoon johtavissa kouluksissa

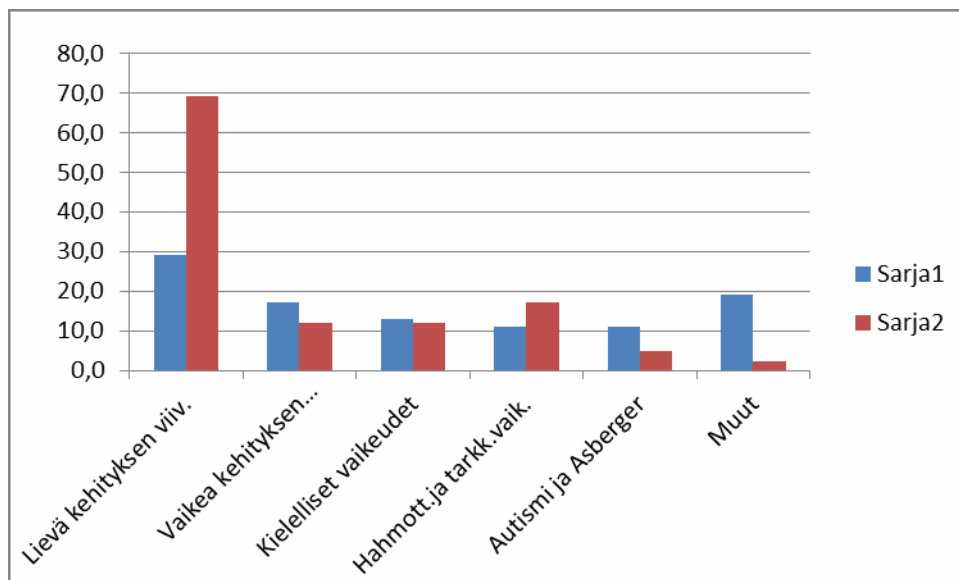
- motivoituneisuutta sekä opiskelukuntoisuutta
- halua työskennellä sekä yksin että ryhmässä ohjeiden mukaan (valmentava II:ssa vaihtoehtona pystyy tuettuna toimimaan ryhmän jäsenenä)
- peruskoulu on suoritettuna tai omaa vastaavat tiedot
- hakijalla on erityisopetuksen peruste (liite 1, tilastokeskuksen luokitus erityisopetuksen perusteista)
- hakija on ollut koulutuskokeilussa, tutustumis- tai valintajaksolla tai valinta-haastattelussa
- hakijan elämäntilanteen ja kokonaiskuntoutuksen kannalta valinnan katsotaan olevan tarpeen
- hakemus sisältää oppilaitoksen pyytämät liitteet ja ne on toimitettu määräaikaan mennessä

Valmentava I:een hakeutuvien valintakriteereinä on lisäksi, että heillä on edellytykset ammatilliseen peruskoulutukseen, mutta ammatillinen koulutusvaihtoehto ei ole vielä selkiytynyt tai hän tarvitsee opiskelu- tai omatoimisuustaitojen kehittämistä ennen ammatillista peruskoulutusta. Lisäksi heillä odotetaan olevan riittävät perusvalmiudet päivittäisissä toiminnoissa. (Bovallius-ammattiopiston opiskelijavalintakriteerit, s.4.)

Myös valmentava II:een hakeutuvilta odotetaan edellisten lisäksi riittäviä valmiuksia päivittäisissä toiminnoissa.

Ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutuvien kriteereinä on edellisten yhteisten kriteerien lisäksi, että hakijan fyysinen ja psyykkinen terveydentila on sellainen, että hän voi realistisesti aloittaa ja opiskella hakemallaan linjalla ja hän täyttää ammatillisessa peruskoulutuksessa vaadittavat tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset. Lisäksi häneltä odotetaan soveltuvuutta hakemalleen alalle (käden taidot, vuorovaihtus ja muut tarvittavat perusvalmiudet). (Bovallius-ammattiopiston opiskelijavalintakriteerit, s. 4-5.)

Asuntolan näkökulmasta valintakriteereinä pidetään riittäviä perustaitoja arkipäivän perustoiminnoissa, selviytymistä ryhmässä ja asuntolayhteisössä, motivoituneisuutta asuntolatyypiseen elämään, sellaista terveydentilaa, että hän voi asua asuntolassa sekä edellytyksiä matkustaa kodin ja oppilaitoksen väliset matkat. (Bovallius-ammattiopiston opiskelijavalintakriteerit, s.5-6.)

Kaavio 1. Erityisopetuksen peruste 2013 valituilla

Yllä olevassa kaaviossa vasemmalla on prosenttiluku ja Sarja 1 kuvaa koko Bovallius-ammattiopiston ja Sarja 2 Laitilan keväällä 2013 valittujen opiskelijoiden erityisopetuksen perusteita. Kaaviosta voidaan havaita, että suurimpana ryhmänä koko oppilaitosta tarkasteltaessa (29 %) on lievä kehityksen viivästyminen. Seuraavana ryhmänä (17 %) on vaikea kehityksen viivästyminen ja 13 %:lla kielelliset vaikeudet. 11 %:lla oli hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet ja autismiin ja Aspergerin oireyhtymään liittyviä oppimisvaikeuksia oli myös 11 %:lla valituista. (Bovallius-ammattiopiston tilastotiedot 2013.)

Vertailuna koko Bovallius-ammattiopiston 2013 valittujen opiskelijoiden erityisopetuksen perusteisiin Laitilan toimipisteeseen valituilla opiskelijoilla 61,9 %:lla on lievä kehityksen viivästyminen. Luku on huomattavasti suurempi kuin koko ammattiopistoon valituilla (29 %). Laitilassa 11,9 % valituista on diagnosoitu vaikea kehitysviivästyminen –diagnoosilla, mikä luku on pienempi verrattuna koko ammattiopiston lukuun (17 %). Myös hahmottamiseen, tarkkaavaisuuteen ja keskittymisen vaikeudet

–diagnoosilla valittujen prosentuaalinen luku on Laitilassa pienempi (7,1 %) kuin koko ammattiopistoon valituilla (11 %). Kielellisiä vaikeuksia Laitilaan valituilla on todettu 11,9 %:lla kun koko Bovallius-ammattiopistoon valituilla vastaava luku on 13 %. Autismiin ja Asbergerin oireyhtymään liittyviä oppimisvaikeuksia Laitilassa on 4,8 %:lla vastaavan luvun ollessa koko ammattiopistossa 11 %. (Bovallius-ammattiopiston tilastotiedot 2013.)

4 BOVALLIUS-AMMATTIOPISTO, LAITILA

Bovallius-ammattiopiston Laitilan yksikössä opiskelee 40 opiskelijaa, joista osa valmistuu tutkintoon johtavasta koulutuksesta ja osa opiskelee valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa. Opetus Laitilan Bovallius-ammattiopistossa tapahtuu yksilöllisesti ja käytännön läheisesti pienryhmissä, joissa kaikissa oli lukuvuonna 2012-2013 kahdeksan opiskelijaa. Erityisopettajan apuna toimivat ohjaajat. Opetus toteutetaan pienryhmäopiskeluna jokaisen omien taitojen mukaisesti (HOJKS/HOPS) erityisopettajan ja ohjaajan avulla. Oppilaitoksessa opiskellaan myös elämäntaitoja, tavoitteena itsenäistyminen, työpaikka tai jatko-opiskelupaikka. Bovallius-ammattiopistossa on laadittu opiskelijoille Opinpolku, jossa opiskelijaa tuetaan opiskelujen alkuvaiheesta lähtien siihen asti, kunnes hän valmistuu ja lähtee työelämään (saattaen vaihto). Bovallius-ammattiopistossa on kehitelty jatkuvasti myös Tutor-toimintaa. Tutor-toiminta kuuluu vapaasti valittaviin opintoihin. Tutor-opiskelija on ystävä- ja luottamusopiskelija, joka haluaa toimia kouluyhteisönsä hyväksi ja olla mukana tukemassa opiskelutovereitaan. Tutorit saavat suoritusmerkintöjä muun muassa uusien opiskelijoiden opastamisesta, vanhempainilloista, erilaisissa tapahtumissa toimimisesta sekä oman koulun esittelemisestä vierailijoille. Tutoreille järjestetään koulutusta edesauttamaan heitä toimimaan edellä mainituissa tehtävissä. Tutorpassiin merkitään suoritukset, joista opiskelija saa kurssimerkinnän.

Henkilökuntaa Laitilan yksikössä on viisi erityisopettajaa, kolme ohjaajaa, kaksi keittäjää, opintoneuvoja sekä kaksi Turun yksiköstä vierailevaa tuntiopettajaa. Psykiatrisen sairaanhoitaja käy noin kerran kuukaudessa Turusta.

Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteessä toimii myös asuntola, jossa on kuusi ohjaajaa. Asuntolassa annetaan asumisvalmennusta tukemaan itsenäistä elämää opintojen jälkeen. Asumisvalmennus käsittää arkielämässä tarvittavien taitojen, kuten henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, siivous, pyykinpesu, ruoan valmistus, sosiaalisten taitojen opettelu ja niin edelleen. Asumisvalmennuksen nimitys muuttuu syksyllä 2013 itsenäistymistaitojen harjoitteluksi, joka korvaa entiset asumisvalmennuskäytännöt. Myös koko oppilaitoksen henkilökunta osallistuu opiskelijoiden opintojen tukemiseen ja ohjaamiseen.

4.1 Koulutusvaihtoehdot Laitilassa

Ammatillisiin opintoihin valmentava ja kuntouttava opetus (Valmentava I)

Laitilassa järjestetään ammatillisiin opintoihin valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, jonka kesto on 20 - 80 opintoviikkoa. Tässä koulutuksessa selvitetään jatko-opintovaihtoehtoja tutkintoon johtaviin koulutuksiin sekä harjoitellaan valmiuksia itsenäiseen elämään. Tämä koulutus on hyvä vaihtoehto silloin, jos ammatinvalinnalliset asiat ovat vielä kesken ja haluaa selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja ja edellytyksiä toimia työelämässä. Tavoitteena on, että opiskelija saa mahdollisimman hyvän ja todenmukaisen kuvan työelämästä. (Kaila henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava ja kuntouttava opetus (Valmentava II)

Tavoitteena tässä koulutuksessa on kehittää valmiuksia mahdollisimman itsenäiseen elämään ja osallistumaan työelämään omien kykyjensä mukaan. Koulutus voidaan toteuttaa myös ammattialoittain suuntautuneena. Koulutus kestää 80 - 120 opintoviikkoa. (Kaila henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Hoiva-alalle valmentava ja kuntouttava opetus (Valmentava II)

Syksyllä 2011 Laitilassa aloitettiin 80 opintoviikon kestävä hoiva-alalle valmentava ja kuntouttava opetus, josta valmistui ensimmäiset kahdeksan opiskelijaa keväällä 2013. Koulutus ei johda tutkintoon, mutta opiskelijoilla on valmiuksia työskennellä

avustavissa hoitoalan työtehtävissä esimerkiksi päiväkodeissa, vanhainkodeissa sekä palvelutaloissa. (Pirkola henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkinto

Bovallius-ammattiopistossa Laitilassa järjestetään myös tutkintoon johtavaa koulutusta. Kotityö- ja puhdistuspalvelun perustutkinnon suorittaneiden tutkintonimikkeenä on kodinhuoltaja. Koulutus kestää 120 opintoviikkoa. Laitilassa tässä koulutuksessa voi suuntautua joko puhdistuspalvelualalle tai ravitsemuspalvelualalle. Koulutuksen jälkeen opiskelijat voivat työllistyä esimerkiksi puhdistuspalvelu-, keittiö- ja asiointitehtäviin. (Pirkola henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

4.2 Hyvinvointipalvelut, asumisvalmennus ja elämänhallinta

Bovallius-ammattiopistossa on panostettu opiskelijoiden hyvinvointiin. Laitilan yksikössä ohjaus- ja tukipalvelut sisältää muun muassa terveydenhoitajan, psykiatrisen sairaanhoitajan, opinto-ohjaajan ja opintoneuvojan sekä työhönvalmentajan palvelut. Näistä opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja ja psykiatrisen sairaanhoitaja käyvät oppilaitoksessa sopimuksen mukaan Bovallius-ammattiopiston Turun yksiköstä. Lakisääteisestä opiskelijaterveydenhuollosta vastaa Laitilan kaupunki. (Kaila henkilökohtainen tiedonanto 10.4.2013.)

Laitilassa Bovallius-ammattiopiston opiskelija-asuntolassa on henkilökuntaa paikalla maanantaiaamusta perjantaihin vuorokauden ympäri. Suurin osa opiskelijoista asuu asuntolassa viikot. Asumisvalmennus on tärkeä osa opetuksen kokonaisuutta. Se tukee arkielämän hallintaa, antaa sosiaalisia valmiuksia ja tukee ryhmässä toimimista. Asuntolan ohjaajat järjestävät monipuolista vapaa-ajan toimintaa opiskelijoille iltaisin.

5 TAVOITE

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja vahvistaa moniammatillista yhteistyötä ja tukitoimia ammatillisessa erityisoppilaitoksessa opiskelevien nuorten siirtymisessä työhön, jatkokoulutukseen ja itsenäiseen elämään. Tavoitteena on selvittää erilaisia vaihtoehtoja, miten ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuva nuori voi päästä mukaan yhteiskunnalliseen elämään ottaen huomioon hänen erityistarpeensa ja oikeutensa sekä yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet. Työn tuloksena kehitetään jo HOJKS-palaverissa käytössä olevia menettelytapoja ja laaditaan työkalu käytettäväksi valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmien laatimiseen.

Kartoituksessa hyödynnetään Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä keväällä 2013 valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmien laadinnassa esiin tulleita vaihtoehtoja.

Opinnäytetyön tuloksena laaditaan lomake, johon on kirjattu valikoimaa, jonka avulla erityistä tukea tarvitsevilla nuorilla on mahdollisuus ja oikeus päästä kiinni työelämään ja itsenäiseen elämään ottaen huomioon lainsäädäntö sekä kuntien ja työhallinnon tarjoamat tukitoimet.

Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen edellytti osallistumistani kevään 2013 aikana mahdollisimman moneen Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä valmistuvan nuoren henkilökohtaisen siirtymävaiheen suunnitelmapalaveriin (HSVS). Osallistuminen näihin tilaisuuksiin kuului myös toimenkuvaani opintoneuvojana olla mukana opiskelijan päättyessä suunnittelemassa yhteistyössä eri tahojen kanssa kokonaisvaltaisesti opiskelijan asumista, työtä, toimeentuloa ja tukipalveluja (saattaen vaihto). Keväällä 2013 valmistui Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä yhteensä 22 opiskelijaa ja olin mukana 17 opiskelijan HSVS-palaverissa.

Henkilötietolain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. (Henkilötietolaki 523/1999, 1 §.) Henkilötiedolla tarkoitetaan Henkilötietolain 3 §:n mukaan

kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi (Henkilötietolaki 523/1999, 3 §.)

Koska opinnäytetyössä kyseessä on tietyn oppilaitoksen opiskelijoiden jatkosuunnitelmien tuloksena saatua tietoa, tulokset esitetään yleisluonteisesti jättäen pois yksilölliset tiedot yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

Opinnäytetyön tuloksena laadittavan apulomakkeen (liite 3) tavoitteena on olla apuna valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmia laadittaessa ja erilaisia vaihtoehtoja pohdittaessa Bovallius-ammattiopistossa.

6 MENETELMÄT JA AINEISTON HANKKIMINEN

Opinnäytetyön menetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka myötäili HOJKS- ja HSVS-palavereissa esille otettavia asiakokonaisuuksia. Palaverit toteutettiin moniammatillisena yhteistyöpalaverina opiskelijan, hänen vanhempiansa sekä kotikunnan sosiaalitoimen ynnä muiden tarpeellisten yhteistyöverkoston kanssa. Aineistoa kerättiin näissä palavereissa esiin tulleista kokonaisuuksista. Lisäksi aineiston keruussa hyödynnettiin oppilaitoksen opiskelijatietohallintojärjestelmää.

Opinnäytetyötä voidaan pitää toiminnallisena opinnäytetyönä, jossa tavoitellaan ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Laadittavan lomakkeen tarkoituksena on toimia selkeyttämässä suunnitelmien laadintaa, joten se on myös työelämälähtöinen opinnäytetyö.

Tätä opinnäytetyötä voidaan pitää myös projektina. Projekti on tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä prosessi, joka voi olla osa isommasta hankkeesta tai se voi tähdätä tietyn rajattuun kertaluonteiseen tulokseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 48.)

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

”Toiminnallisessa opinnäytetyössä ensimmäinen vaihe on aiheanalyysi eli aiheen ideointi” (Vilka & Airaksinen 2003,23). Tämän opinnäytetyön aiheen valitsin oltuani mukana muutamassa HSVS-palaverissa syksyllä 2012, joissa pohdittiin ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmia. Aihe kiinnosti itseäni ja halusin selvittää erityisnuorten työllistymismahdollisuuksia opintojen jälkeen sekä mitä muita tukitoimia on tarpeen ja käytettävissä, että vastavalmistunut erityisnuori pääsee aloittelemaan itsenäistä elämää. ”Aihepiirin valinnassa on tärkeää, että aihe motivoi, se lisää omaa asiantuntemustasi aiheesta ja että se on sen verran tulevaisuuteen luotaava, että mahdollinen toimeksiantajakin voisi kiinnostua työstä” (Vilka & Airaksinen 2003, 23). Aihevalinnasta keskustelin työpaikallani Bovallius-ammattiopisto Laitilan toimipisteessä ja kehitettävästä lomakkeesta uskotaan olevan apua tulevaisuudessa helpottamassa valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmavaihtoehtoja kartoitettaessa. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena laaditaan erillinen tuotos, joka voi olla esimerkiksi ohje, ohjeistus, lomake tai portfolio. Tämän opinnäytetyön tuloksena laaditaan lomake.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä toimintasuunnitelmalla on tärkeä merkitys. Vilka & Airaksisen mukaan toiminnallisissa opinnäytetyöissä ei ole tarpeen välttämättä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Heidän mukaansa aineiston ja tiedon kerääminen tulee harkita tarkkaan työn rajaamisen vuoksi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuskäytäntöjä voidaan käyttää väljemmin kuin varsinaisesti tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä, vaikka tiedon keruu tapahtuisikin samoin menetelmin. Koska toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää usein niin sanottu suuntaa antava tieto, litterointi suositellaan keskitettävän mielekkääseen sisällön tuottamisessa tarvittuun tietoon, joka kohderyhmän kannalta on tärkeää. Toiminnallisesta opinnäytetyöstä käytetäänkin useimmin nimitystä selvitys, koska se perustuu usein hyvin vähän tai ei ollenkaan mihinkään tiettyyn teoriaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 56 - 57, 63 - 64.)

Aihevalinnan seurauksena kohderyhmän valinta kohdistui luontevasti oman työpaikan valmistuviin opiskelijoihin. Koska kyseessä oli selvittää valmistuvien opiskelijoiden palvelutarvetta, toimintasuunnitelman laatiminenkin oli helppoa. Kevään aikana jokaisen opiskelijan kanssa täsmennetään ja tarkistellaan aikaisempia suunnit-

telmia. Suunnitelmana oli osallistua kokouksiin kevään aikana, kirjata sovitut toimenpiteet, suorittaa saadun aineiston ryhmittely aihealoittain kesällä ja kirjoittaa opinnäytetyö syksyn 2013 aikana. Toukokuun loppuun mennessä kaikki HSVS-palaverit oli suunnitelmien mukaan pidetty, minkä jälkeen eteneminen sujui suunnitelman mukaan.

6.2 Haastattelu

Tämän opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmänä käytettiin asianosaisen sekä verkoston välistä puolistrukturoitua haastattelua, jossa kuitenkin on pääkohdat määritelty ja sillä on olemassa tavoite. Haastattelun etuna pidetään muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna sitä, että aiheiden järjestystä on mahdollista muuttaa tilanteiden mukaan. Myös vastausten tulkinnessa on enemmän mahdollisuuksia kuin esimerkiksi postikyselyissä. Tutki ja kirjoita –teoksen mukaan menetelmä antaa jo ennalta olettaa, että vastaukset ovat monitahoisia ja monensuuntaisia. Lisäksi teoksessa todetaan, että menetelmä antaa mahdollisuuden syventää saatavaa tietoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200.)

Haastattelu on yhdenlaista keskustelua, jota haastattelija ohjaa. Tutkimustarkoituksia varten haastattelu toimii tiedonkeruutapahtumana. Haastattelulla on tavoitteet ja pyrkimyksenä on saada mahdollisimman luotettavia ja päteviä tietoja. Sen vuoksi puhutaan tutkimushaastattelusta, jota on jaoteltu useisiin ryhmiin sen mukaan, miten tarkkaan säädelty haastattelutilanne on. Tutkimushaastattelut jaetaan Tutki ja kirjoita –teoksen mukaan kolmeen ryhmään. Nämä ryhmät ovat 1. Strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, jossa kysymykset on ennalta tarkkaan laadittu ja asioiden esittämisjärjestys on määrätty. 2. Teemahaastattelu, jossa keskustelu ei etene valmiiden kysymysten muodossa vaan siinä keskustelu on vapaamuotoisempaa liittyen kuitenkin tiettyyn aihepiiriin. 3. Avoin haastattelu, jossa haastattelija selvittelee haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä keskustelun kuluessa. Aihe voi keskustelun aikana muuttuakin, koska siinä ei ole kiinteää runkoa. (Hirsjärvi ym. 2007, 202 - 205.)

6.2.1 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tiedon keruun menetelmänä tämän opinnäytetyön laadinnassa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa runkona oli oppilaitoksen opiskelijatietojärjestelmän HOJKS:n jatkosijoittumista koskevat asiat (liite 2). Koska teemahaastattelussa keskustelu on vapaamuotoista käsittäen kuitenkin tietyt aihealueet, soveltui se menetelmäksi tässä opinnäytetyössäni. Tilanteet pyrittiin luomaan mahdollisimman luonteviksi, että kaikilla osapuolilla oli mahdollisuus ottaa asioihin kantaa ja tuoda näkemyksiään esille.

Teemahaastattelun todetaan olevan eniten käytetty aineiston keräämistapa toiminnallisissa opinnäytetöissä (Vilka & Airaksinen 2003, 63). Tämä menettelytapa oli helppo toteuttaa, lisäksi se oli edullinen, koska palaverit toteutettiin yhteistyössä oppilaitoksen muun henkilökunnan edustajien kanssa ja välttämättömät kulkemiset tapahtuivat yhteiskuljetuksin. Tilaisuudet kestivät 1-2 tuntia ja yleisesti voidaan todeta, että suunnittelupalaveri päättyi kun toteuttamiskelpoinen suunnitelma oli löytynyt ja mahdolliset jatkotoimien vastuut oli selvitetty. Menetelmän etuna oli joustavuus sekä johdonmukaisuus.

Koska kohderyhmänä oli tietyistä oppilaitoksesta valmistuvat opiskelijat, oppilaitoksen henkilökunnalla oli olemassa melko tarkka tieto jokaisen sen hetkisestä tilanteesta ja opiskeluhistoriasta. Opiskelijoiden kanssa keskustellaan suunnitelmista pitkin vuotta, jolloin harvoin tuli eteen aivan uusia tilanteita. Tämä auttoi oppilaitoksen henkilökuntaa pohdittaessa asiakaslähtöisesti jatkosuunnitelmaa opiskelijan asuinkunnan sosiaalitoimen ynnä muiden verkostoon kuuluvien kanssa.

”Teemahaastattelu vastaa monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. Se ei kuitenkaan ole pelkästään kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä vaan sitä voidaan käyttää myös kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa” (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Siinä tavoitteena on löytää tai paljastaa tosiasioita. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisenä piirteenä pidetään myös, että siinä käytetään metodeja, joissa tutkittavan ääni ja näkökulmat pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2007 157,160.)

6.3 Aineiston keruu

Tämän opinnäytetyön kohderyhmän valinta oli helppo, koska aihe oli hyvin ajankohdainen keväällä sekä opiskelijoiden että oppilaitoksen kannalta. Aineistoa kerättiin kevään 2013 aikana pidetyistä HSVS-palavereista oppilaitoksessa ja opiskelijoiden kotikunnissa. Aineiston keruu tapahtui puolistrukturoidun teemahaastattelun puitteissa oppilaitoksen opiskelijatietohallintajärjestelmän jatkosijoittumisosiossa esille otettavien asiakokonaisuuksien (liite 2) mukaisesti. Näistä tilaisuuksista tehtiin muistiinpanoja, joita käytettiin tiedonlähteenä tulosten analysoinnissa ja HSVS-suunnitelman apulomaketta (liite 3) luotaessa. Haastattelut toteutettiin keskustelunomaisesti ja kaikkia osapuolia kuunnellen. Tilaisuuksissa huolehdittiin, että kaikki nivelvaiheeseen kuuluvat asiakokonaisuudet tulivat huomioiduksi. HSVS-palaverien tarkoituksena oli näissä tapauksissa toimia sekä tämän opinnäytetyön tiedonkeruulähteenä että opiskelijan jatkosuunnitelman kartoittajana opintojen päättyessä. Onnistunut siirtävävaiheen suunnittelu tukee yksilöllisten tavoitteiden saavuttamista. Myös kunnilla on erilaisia mahdollisuuksia olla tukemassa ja auttamassa nuorta hänen siirtyessään oppilaitoksesta itsenäiseen elämään.

Haastattelut toteutettiin moniammatillisena yhteistyönä, joten nuoren kannalta hänen itsenäistymisvaihettaan voitiin tukea monipuolisesti ja asiantuntevasti jättämättä mitään osa-aluetta nivelvaiheesta huomioimatta.

6.4 Aineiston analysointi

Aineisto on koottu Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteen sekä tutkintoon johtavien että valmentavien opintojen päättävien opiskelijoiden jatkosuunnitelmapalavereista keväällä 2013. Oppilaitoksen tiedonhallintajärjestelmän jatkosijoittumisosion (liite 2) ansiosta jokaisen opiskelijan kohdalla käsiteltiin vähintään siinä mainitut asiakokonaisuudet. Aineiston purkaminen aloitettiin keräämällä muistiinpanoista ensin jokaisen opiskelijan jatkosuunnitelmapalaverista kirjoitetut asiat paperille. Sen jälkeen yhdistettiin samaa asiaa käsittelevät tiedot jokaisesta opiskelijasta. Suunnitelmia tarkasteltiin yksilöllisesti esille tulleiden vaihtoehtojen valossa ja niistä tehtiin johtopäätöksiä yleisellä tasolla. ”Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole aina

tarpeen analysoida kerättyä aineistoa yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä” (Vilka & Airaksinen 2003, 57-58).

6.5 Luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä on tarkasteltu 17 keväällä 2013 valmistuneen opiskelijan jatkosuunnitelmia, mikä on 74 % kaikista Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteestä valmistuneen opiskelijan jatkosuunnitelmista. 88 % jatkosuunnitelmista kohdistui valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opiskelijoihin. Suunnitelmien määrä sekä niiden samansuuntaisuus tukevat selvityksen luotettavuutta. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä puolistrukturoitu teemahaastattelu on toimiva menetelmä silloin kun tavoitteena on kerätä aineistoa jostakin tietystä temasta. (Vilka & Airaksinen 2003, 63.) Sen mukaan aineiston voidaan todeta olleen laadukas. Edellä mainittujen perusteella selvityksen validiuden voidaan todeta olevan kunnossa.

7 TOIMINTA ENNEN HSVS-PALAVERIA

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli selvittää mitä erilaisia asioita tulee ottaa huomioon opiskelijan valmistuessa ammatillisesta erityisoppilaitoksesta. Tässä selvityksessä esitetään ensin valmistuvien opiskelijoiden lähtökohtia ja toimenpiteitä toteuttamiskelpoiselle jatkosuunnitelmalle. Sen jälkeen kuvataan HSVS-palaverien kokoonpanoa, asumiseen liittyviä toimenpiteitä ja lopuksi laaditut ja toteutetut jatkosuunnitelmat.

Keväällä kohderyhmään kuuluneiden valmistuneiden opiskelijoiden opiskelun aikainen toimeentulo oli 35,3 %:lla eläke ja 64,7 %:lla kuntoutusraha. Kuntoutusraha on myönnetty ammatillisena kuntoutuksena. Perusteluina on ollut, että Kela järjestää tarkoituksenmukaisen ammatillisen kuntoutuksen työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi henkilölle, jolle sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan tulla työkyvyttömäksi lähivuosina tai jonka työkyky ja ansiomahdollisuudet ovat sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet.

(Bovallius-ammattiopiston opiskelijatietojärjestelmä 2013. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 2005, § 6.) Bovallius-ammattiopistossa opiskelun tavoitteena on löytää jokaiselle juuri hänelle sopiva keino päästä osalliseksi yhteiskuntaa joko työn tai jatko-opiskelun kautta. Näitä vaihtoehtoja kartoitettaessa opiskelijat ovat käyneet useita keskusteluja sekä opettajan että ohjaaja/työhönvalmentajan kanssa. Jatko-opintoja suunnittelevien opiskelijoiden kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta sekä opettaja että ohjaaja ovat sopineet tutustumiskäyntejä ammatillisiin oppilaitoksiin, joissa voi suorittaa opiskelijoita kiinnostavia ammatillisia opintoja.

7.1 Oppilaitoskäynnit

Tutustumiskäyntejä tehtiin lukuvuoden 2012 - 2013 aikana muun muassa Bovallius-ammattiopiston Turun Vähä-Heikkilän toimipaikkaan, erityisammattioppilaitos Luovin Ulvilan toimipisteeseen, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymän Uudenkaupungin sekä Loimaan yksiköihin, Huittisten ammatti- ja yrittäjäopistoon Kokemäelle, Sataedun Nakkilan Käsi- ja taideteolliseen oppilaitokseen ja Turun ammattiinstituuttiin. Kiinnostavia tutustumisalogoja olivat muun muassa talonrakennus-, puuseppä-, metalli-, automaalaus-, autokorinkorjaaja-, ajoneuvoasentaja-, sisustuskudonta-, eläintenhoitaja-, hotelli- ja ravintola-, kiinteistöhoito-, kodinhuoltaja-, toimitilahuoltaja-, kokki- ja hoiva-alan koulutukset. Opiskelijat tutustuivat kyseisiin oppilaitoksiin ryhmäkäyntien muodossa mutta useat olivat seuraamassa itseä kiinnostavien alojen opetusta myös 1-2 päivän mittaisilla tutustumisjaksoilla. Useat valmentavien opetuksen ja ohjauksen opiskelijoista olivat seuraamassa opetusta myös omassa oppilaitoksessa jatkokoulutusvaihtoehtoja miettiessään. (Heininen henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2013.)

7.2 Tutustumiset työelämään

Opiskelijoiden opetussuunnitelma sisältää yksilöllisesti suunniteltuja työelämäjaksoja. Keväällä 2013 valmistuneet opiskelijat ovat olleet vähintään kahdessa eri työpaikassa työelämävalmennus-/työssäoppimisjaksolla. Osa suoritti jonkun jakson Laitilassa ja seuraavat kotipaikkakunnallaan. Usein lähtökohtana kotipaikkakunnalla suo-

ritettaviin työelämäjaksoihin oli se, että valmistuttuaan opiskelijalla voisi olla mahdollisuus työllistyä samaan työpaikkaan. (Heininen 2013 henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2013.) Eniten työelämäjaksoja suoritettiin keittiöalalla, jossa opiskelijoista 52,9 % suoritti ainakin yhden jakson. Seuraavaksi eniten oli opiskelijoita hoitoalalla, jossa sekä vanhustenhoito että lastenhoito olivat yhtä kiinnostavia, molemmissa määrää oli 29,4 % kohderyhmän opiskelijoista. Kiinteistönhoito sekä kahvilatyöskentely olivat myös yhtä suuren kiinnostuksen kohteena. Näillä molemmilla aloilla suoritti 17,6 % opiskelijoista työelämäjaksojaan. Vähiten oli kiinnostusta kaupan alalle, jossa 11,8 % opiskelijaa suoritti ainakin yhden opintoihin kuuluvan työelämäjakson. (Bovallius-ammattiopisto 2013 opiskelijatietojärjestelmä.)

Työt työelämäjaksoilla olivat käsittäneet keittiöalalla usein laitoskeittiötyöskentelyä (koulut, päiväkodit, suurkeittiöt). Tehtävät vaihtelivat leipomisesta ja salaateista erilaisiin avustaviin työtehtäviin. Hoitoalalla opiskelijat olivat avustaneet päivittäisissä toiminnoissa sekä vanhuksia että lapsia (vaatetus, syömisessä avustaminen, ulkoilu, viriketoiminta). Kiinteistönhoitoon liittyvinä työtehtävinä opiskelijat olivat olleet mukana muun muassa siivouksessa, puutöissä sekä puutarhatöissä. Kaupan alalla opiskelijat useimmiten olivat täyttäneet hyllyjä ja auttaneet tavaroiden purkamisessa. (Heininen henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2013.)

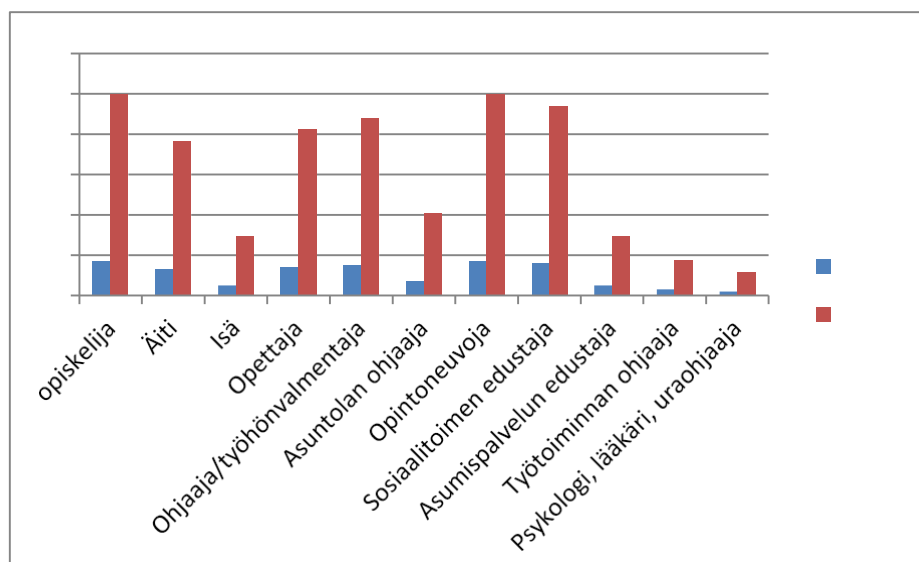
7.3 Asumiskokeilu

Muutaman valmistuvan opiskelijan kohdalla varmisteltiin itsenäiseen asumiseen siirtymistä kotikunnan järjestämällä asumiskokeilulla kevään 2013 aikana. Osalle oli järjestynyt työssäoppimisjakson ajaksi asumisharjoittelupaikka samasta kunnasta. Asumispalveluyksiköissä asuminen on tuettua ja siellä saa ohjausta muun muassa ruoanlaitossa, virastoasioinnissa ja harrastustoiminnassa. Asumiskokeiluja toteutettiin erimittaisina jaksoina ja erilaisissa yksiköissä. Asumiskokeilujen järjestelyistä ja järjestämisestä sovittiin yhteistyössä opiskelijan kotikunnan sosiaalitoimen ja huoltajien kanssa. (Heininen henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2013.)

8 JATKOSUUNNITELMAPALAVERI

HSVS-palaverit ovat moniammatillisia verkostopalavereja, jotka sovitaan keväälle ennen valmistumista varta vasten opiskelunsa päättävien opiskelijoiden jatkosuunnitelmien laatimiseksi. Näissä suunnitelmapalavereissa on mahdollista tehdä moniammatillisesti nuorelle palvelutarvekartoitus. Osa näistä palavereista pidettiin Laitilassa Bovallius-ammattiopistossa ja osa opiskelijan kotipaikkakunnalla. Kaikissa opinnäytetyön kohderyhmän palavereissa olivat mukana opiskelija ja opintoneuvoja. 94,1 %:ssa mukana oli kotikunnasta sosiaalitoimen edustaja, 88,2 %:ssa palaveriinkin osallistui ohjaaja/työhönvalmentaja ja 82,4 %:ssa mukana oli opiskelijan ryhmävastuupettaja. Oppilaitoksen asuntolan edustaja oli mukana 41,2 %:ssa kokouksista.

Huoltajista 76,5 %:ssa oli äiti mukana ja 29,4 %:ssa isä. Muina läsnäolijoina oli asumispalveluohjaaja 29,4 %, kehitysvammahuollon työtoiminnan ohjaaja 17,6 %, psykologi 11,8 %, lääkäri 11,8 % ja uraohjaaja 11,8 %. Sosiaalitoimen edustajina oli useimmiten sosiaalityöntekijä, jonka vastuualueeseen kuului vammaispalvelut.

Kaavio 2. Läsnäolot HSVS-palavereissa

Ylläolevassa kaaviossa Sarja 1 kuvaa määrällisesti kuinka monessa HSVS-palaverissa kunkin ryhmän edustaja on ollut mukana ja Sarja 2 ryhmien edustajien prosentuaalista osuutta.

Jatkosuunnitelmien laadinnassa selvitetään myös valmistuvan opiskelijan asumiseen ja arkielämässä selviytymiseen liittyviä toimenpiteitä. Kohderyhmän opiskelijoista valtaosa oli asunut oppilaitoksen asuntolassa joko koko opiskelun ajan tai ainakin jossakin vaiheessa opintoja. Opiskelun aikana yhtenä tavoitteena on itsenäistymisen tukeminen ja realistisen jatkosuunnitelman tekeminen. Oppilaitoksen asumisvalmenuksessa nuoret ovat saaneet valmiuksia arkielämän taitoihin ja siirtymävaiheen suunnittelupalaverissa kartoitetaan mahdollisia tukitoimia nuoren siirtyessä oppilaitoksesta itsenäiseen elämään. Kunnilla on erilaisia mahdollisuuksia auttaa nuorta arkielämässä. Joillakin kunnilla on vuokra-asuntoja, joihin on mahdollista saada tukea ja apua. Joissakin kunnissa on asumispalveluyksiköitä, joissa on jatkuvasti henkilökuntaa auttamassa tarvittaessa.

Kotikunta maksaa asumispalveluyksiköille asumisesta. Esimerkkinä Nuortentalossa asumiseen tarvitaan maksusitoumus, mikä yleensä tulee kotikunnan sosiaali- tai terveystoimesta. Palvelumaksuun sisältyy Nuortentalon henkilökunnan ympärivuorokautinen tuki, apu ja ohjaus sekä verkostotyö. Nuoren itsensä maksettavaksi tulee vuokra, johon on mahdollista saada asumistukea Kelalta. (Nuortentalon www-sivut.)

9 TULOKSET JA TULOSTEN ANALYSOINTI

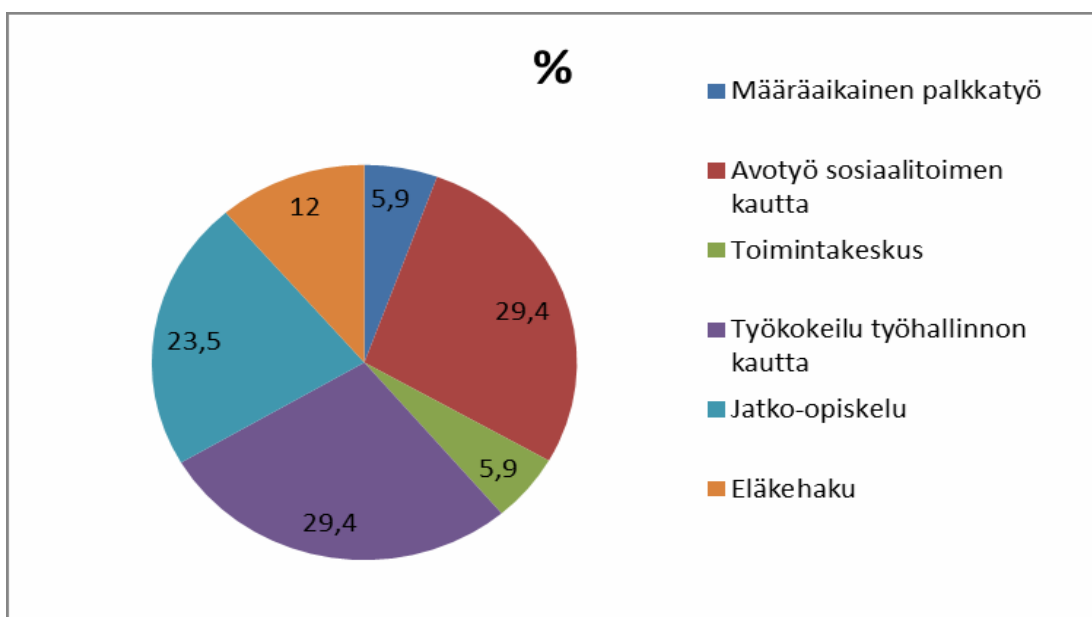
Kaikissa suunnittelupalavereissa löydettiin toteuttamiskelpoinen jatkosuunnitelma. Suunnitelman toteuttamiseksi sovittiin jatkotoimenpiteet ja tahot, jotka huolehtivat asioiden etenemisestä. Jatko-opintoihin hakeminen ja hakulomakkeiden täyttäminen jäi oppilaitoksen ohjaajan/työhönvalmentajan vastuulle, työllistymiseen päädytyissä suunnitelmissa vastuut jakautuivat opintoneuvojan, sosiaalitoimen ja asumispalveluyksikön sekä mahdollisen kotikunnan työllisyysasioita hoitavan uraohjaajan kesken.

Opintoneuvojan tehtäväksi jäi auttaa opiskelijaa työ- ja elinkeinotoimiston hakijaksi ilmoittautumisessa ja vastaanottoajan varaamisessa. Sopimuksen mukaan opintoneuvoja kävi myös työ- ja elinkeinotoimistossa opiskelijan kanssa. Näin varmistettiin palvelujen saatavuus heti ensimmäisestä työttömyyspäivästä alkaen. Lisäksi opintoneuvoja varmisti, että opiskelija asioi työ- ja elinkeinotoimistossa henkilökohtaisesti

säädetyin ajan puitteissa menettämättä oikeuksiaan työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin välittömästi opintojen päättyessä. Näissä tapauksissa opiskelijalle oli suunniteltu ja työnantajan kanssa keskusteltu melko valmiiksi työkokeilun aloittaminen avoimilla työmarkkinoilla työ- ja elinkeinotoimiston kautta.

Työllisyysasioita hoitavan uraohjaajan tehtävänä oli auttaa valmistunutta opiskelijaa löytämään työtä joko kotikunnasta tai avoimilta työmarkkinoilta, mikäli työllistymisen toteutuminen oli vielä epävarmaa. Näissä tapauksissa uraohjaaja asioi nuoren kanssa työ- ja elinkeinotoimistossa.

Sosiaalitoimen vastuulle jäi työllistäminen joko avotyöhön tai työtoimintaan toimintakeskukseen sekä vastuu asumisesta ja tarvittavan ohjauksen saannista, mikäli nuori muutti asumaan itsenäisesti. Sosiaalitoimen tehtävänä on myös asiakkaan palvelusuunnitelman päivittäminen palvelutarpeen muuttuessa.

Kaavio 3. Laaditut jatkosuunnitelmat ja niiden toteutuminen

Opinnäytetyön yhtenä keskeisenä tavoitteena oli selvittää ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvien työllistymistä. Edellä olevasta taulukosta voidaan todeta, että suurin osa (70,6 %) keväällä 2013 Bovallius-ammattiopiston Laitilan toimipisteen valmistuneista kohderyhmän opiskelijoista päätyi työelämään, opintoja jatkoi 23,5 % ja 5,9 päätyi eläkkeelle. Määrä on mielestäni erittäin hyvä. 88 % haastatel-

luista valmistui valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Kaikki työelämään päässeistä olivat olleet työssäoppimisjaksoillaan työpaikoissa, joihin he valmistuttuaan pääsivät töihin.

Yhtenä tavoitteena oli selvittää erilaisia vaihtoehtoja työllistymiseen ja mitkä tahot voivat edesauttaa työllistymistä. HSVS-palavereihin osallistui kotikunnasta sosiaali-toimen edustajia. Heidän myötävaikutuksellaan osalle valmistuneista järjestyi avo-työpaikka tai työtoimintaa kunnan omassa toimintakeskuksessa. Näissä tapauksissa opiskelijoilla oli eläke. Heille, joille oli myönnetty kuntoutusraha opintojen päättymiseen asti, osalle päätettiin hakea eläkettä, mutta päätettiin ilmoittautua työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaaksi varmuuden vuoksi. Aina on olemassa mahdollisuus, että eläkepääätös onkin kielteinen. Näin varmistettiin nuoren toimeentulo opintojen päätyttyä. Tutkintoon johtavasta koulutuksesta valmistuvalla on oikeus työmarkkinatukeen viiden (5) päivän omavastuuajan jälkeen. (Junnila 2013 Henkilökohtainen tiedonanto 29.5.2013.) Huomattavaa on, että 29,4 % valmistuvista työllistyi työhallinnon kautta työkokeiluun. Verrattuna tutkintoon johtavasta koulutuksesta valmistuneiden määrään, voidaan todeta, että suurin osa työkokeiluun päässeistä oli suorittanut valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen. Junnilan tiedonannon mukaan mukautetun opetus suunnitelman suorittaneilla on oikeus ja mahdollisuus päästä työ- ja elinkeinohallinnon asiakkaana kiinni työelämään työkokeilun avulla, jolloin he voivat saada työmarkkinatukea ja ylläpitokorvausta. Työhallinnon ja sosiaalitoimen avulla työllistyi yhtä monta nuorta, joten voidaan todeta, että työ- ja elinkeinotoimisto on varteenotettava väylä myös ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvalle nuorelle.

Jatko-opiskeluun hakeutui 23,5 % tästä kohderyhmästä. Eli voidaankin päätellä, että ammatillisiin opintoihin valmentavalla ja kuntouttavalla opetuksella ja ohjauksella on merkittävä asema ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, koska nuorilla on mahdollisuus opetuksen ja ohjauksen aikana tutustua eri ammattialoihin ja koulutusvaihtoehtoihin ja siten varmistua juuri hänelle sopivasta jatkokoulutuksesta. Tämä taas vähentää koulutuksen keskeyttämisistä ja siten on vähentämässä syrjäytymistä.

Lisäksi HSVS-palavereissa suunniteltiin itsenäiseen asumiseen liittyviä asioita ja 23,5 %:lle kohderyhmästä järjestyikin asunto ja yhteensä 41,2 %:lle järjesteltiin asumiseen liittyviä tukimuotoja. Toimenpiteet vaihtelivat, mutta voidaan todeta, että

itsenäistymiseen liittyvistä asioista on tarpeen keskustella vielä valmistumisvaiheessa ja sopia mahdollisista tukitoimenpiteistä. Tämän opinnäytetyön perusteella voidaankin mielestäni todeta, että moniammatillisella kokoonpanolla voidaan löytää apua hyvin moniin vaiheisiin nuoren valmistuessa ammatillisesta erityisoppilaitoksesta.

Yhtenä opinnäytetyön tavoitteena oli vielä kartoittaa yhteistyötahot, joiden olisi hyvä olla mukana siirtymävaiheen suunnitelmaa laadittaessa. Kevään 2013 palaverien kokoonpano koostui suuressa määrin samanlaisten tahojen kanssa. Opiskelija huoltajineen, oppilaitoksen edustajat ja sosiaalitoimi olivat kaikissa kokouksissa edustettuina. Vaikka työhallinnon kautta työllistyi merkittävä osa valmistuneista, sitä ei kuitenkaan nähty tarpeellisena kutsua palavereihin mukaan, koska palavereissa katsottiin olevan asiantuntemusta riittävästi työllistämiseen liittyvissä asioissa. Tärkeää oli kuitenkin se, että oppilaitoksen edustaja oli opiskelijan mukana työ- ja elinkeinotoimistossa työllistymissuunnitelman laatimistilaisuudessa. Näin toteutettiin saattaen vaihtaen periaatetta ja voitiin varmistua, että kaikki tarpeellinen tieto ja vaihtoehdot nuoren kohdalla tulivat työ- ja elinkeinotoimistossa huomioiduksi.

Edellä kuvatun siirtymävaiheen suunnitteluprosessin tuloksena laadittiin lomake (liite 3), joka perustuu kevään 2013 aikana toteutettuihin HSVS-palavereihin ja niiden aikana kerättyihin tietoihin. Lomakkeeseen on jätetty avointa tilaa, joka mahdollistaa vapaamuotoisen muistiinpanojen kirjaamisen suunnitelman laadintatilaisuudessa. Lomakkeessa on luokiteltu erikseen henkilötiedot ja tärkeät yhteystiedot, opiskelijan sen hetkinen tilanne (toimeentulo, työkokemus), tavoitteet opintojen päätyttyä sekä jatkosuunnitelma ja vastuunjako ja aikataulu. Viimeisenä lomakkeessa on yhteistahot ja yhteystiedot opintojen päättyessä. Lomakkeen pääkohdat seuraavat Bovalliusammattioppilaitoksen opiskelijatietohallintojärjestelmässä olevaa HOJKS- ja HSVS-palaverien haastattelurunkoa (liite 2).

10 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista. Erityisen suurena haasteena koin oman ammattitiedouden viittaamisen problematiikan. Tällä tarkoitan tietoa, jota

on kertynyt työkokemuksesta eri alojen työyhteisöissä, jolloin tiedon alkuperää on vaikea selvittää.

Odotukseni olivat ehkä suuremmat vaihtoehtojen suhteen, mutta mielestäni tulokset osoittavat, että myös erityisnuorilla on muitakin mahdollisuuksia kuin eläke ja työllistyminen sosiaalitoimen kautta työkeskuksiin. Opinnäytetyön aihevalintaan vaikutti hyvin paljon oma pitkä työkokemus työhallinnossa erilaisten asiakasryhmien kanssa. Ennen työn aloittamista haastattelin työhallinnon virkailijoita paikallisessa työ- ja elinkeinotoimistossa ja päivitin tietojani.

Tietämys työhallinnon mahdollisuuksista ja toimintatavoista oli mielestäni eduksi opiskelijoiden jatkosuunnitelmien laatimisessa moniammatillisissa työryhmissä. Erilaisten vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien pohtiminen oli helpompaa, kun suunnitelmiin voitiin ottaa mukaan myös työhallinnon tarjoamia tukitoimia.

Nykyään puhutaan paljon nuorisotyöttömyydestä, syrjäytymisestä ja nuorisotakuusta. Selkolehti Leijan 3/2013 numerossa todetaan, että VATES vetoaa: ”työpaikkoja vammaisille nuorille”. Nuorten on saatava yhdenvertaiset mahdollisuudet muiden nuorten kanssa. Artikkelin mukaan VATES-säätiö on tehnyt vetoamisen vammaisten nuorten auttamiseksi työelämään. Lisäksi artikkelissa todetaan, että työllistymistä auttaisi, jos oppilaitoksissa olisi nykyistä enemmän työhönvalmentajia tukemassa vammaisia nuoria työharjoittelupaikkojen saamisessa. VATES-säätiö toimii vammaisten ja osatyökykyisten ihmisten yhdenvertaiseksi työllistämiseksi. Säätiön toiveena on, että työnantajat palkkaisivat rohkeasti ja ennakkoluulottomasti myös niitä nuoria, joilla on jokin rajoittava tekijä vaikeuttamassa työllistymistä. Vastaavasti säätiön vetoamuksessa todetaan, että myös näitä nuoria tulee rohkaista hakeutumaan työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaaksi ja työttömien työnhakijoiden palvelujärjestelmän tulee tarjota palveluja ja tukea myös erityisnuorille. Tämä tarkoittaa nuorisotakuun ja koulutustakuun toteuttamista kaikille, myös erityisnuorille. (Selkolehti Leija 3/2013, 16.)

Tämän opinnäytetyön kohderyhmään kuuluvista kukaan ei jäänyt työttömäksi työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon. Mikäli näin olisi ollut, kyseeseen olisi voinut tulla myös nuorisotakuu ja/tai koulutustakuu tai kuntouttava työtoiminta. Kyseisen

kohderyhmän nuorilla oli onnea työllistymisessä. Voidaanko päätellä, että he olivat aktiivisia, ahkeria, työnsä osaavia nuoria? He työllistyivät työssäoppimispaikkoihinsa ja olivat jaksojen aikana päässeet osoittamaan kykynsä. Mikä on saattaen vaihtoen toimintamallin osuus ja työhönvalmentajan apu ja tuki näiden nuorten kohdalla? Voidaanko päätellä, että opinnäytetyössä kuvatulla toiminnalla on ollut suuri merkitys kohderyhmän nuorten jatkosuunnitelmien toteutumisessa. Mielestäni oppilaitoksessa on tehty todella paljon hyvää työtä valmistuneiden erityisnuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Julkisten ja hyvinvointialojen liiton jäsenlehden numerossa 10/2013 artikkelissa ”Samanlainen mutta erilainen työssä” kerrotaan henkilöstä, joka kuuluu samaan kohderyhmään kuin opinnäytetyöni opiskelijat. Takana on useampia koulutuksia ja monipuolinen työkokemus. Työt ovat olleet määräaikaista palkkatukitöitä. Pisin työsuhte on kestänyt 4 vuotta ja 3 kuukautta. Artikkelissa kerrotaan osatyökykyisen työllistymistä vaikeuttavan työnantajien ennakkoasenteet. (Julkisten hyvinvointialojen jäsenlehti 10/2013, 16 – 18.) Jokin aika sitten muistan lukeneeni paikallislehdestä, että paikallinen K-kauppa oli palkannut osatyökykyisen työntekijän ja muun henkilökunnan mielestä kyseisen henkilön työpanos on välttämätön työpaikalla. Myös Hesburger-ketju, Siwat ja Valintatalot eri puolilla Suomea ovat mukana kampanjassa työllistämässä henkilöitä, joiden työntekoa on rajoittamassa jokin terveydellinen tekijä. Samoin huonekalujätti Ikea palkkaa kehitysvammaisia ja muita osatyökykyisiä tavallisiin työsuhteisiin. Sekä K-kaupat, Ikea, Hesburger-ketju, Siwat ja Valintatalot osoittavat ennakkoluulottomuutta palkatessaan myös erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä.

Uskon, että monella työpaikalla on työtehtäviä, joihin voitaisiin palkata avustaviin tehtäviin osa-aikaisesti myös ammatillisista erityisoppilaitoksista valmistuvia. Vaikeuttaako näiden ihmisten työllistämiseen ennakkoasenteet? Miten muuten työnantajien asennetta voidaan muuttaa, ellei erityisnuorten anneta osoittaa kykynsä ja taitonsa? Tukilinjalehden elo-syyskuun 2013 artikkelissa ”Vammaisten työllistäminen – puhetta vai tekoja?” eräs kasvatustieteiden maisteri pohtii, että onko vammaisen nuoren opiskeluaikana käytetty kaikki keinot siihen, että hän saisi valmistuttuaan työpaikan. Edellä lueteltujen lisäksi hän tuo esille sen, että voisiko harjoitteluajan suhteuttaa paremmin opiskelijan tarpeita vastaavaksi sekä onko työllistymisen onnistumisessa kuitenkin aina kyse työnantajan asenteesta. Hän ottaa kantaa myös siihen, että

voitaisiinko näitä asenteita muokata positiivisemmiksi ja avoimemmiksi. Artikkelin kirjoittaja liikkuu itse sähköpyörätuolilla ja luennoi vammaisuudesta sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa. Hän mainitsee itse kaivanneensa työllistymisen alkuvaiheessa tukihenkilöä, joka olisi auttanut työnhaussa sekä verkostoitumisessa. (Tukilinjalehti 5/2013, 12.)

Puhutaan työvoimavajeesta. Onko ainoa keino täyttää tämä vaje tuomalla työvoimaa ulkomailta? Eikö erityisnuoria osata kannustaa ja rohkaista tarpeeksi hakeutumaan avoimille työmarkkinoille esimerkiksi työhallinnon kautta? Eikö heidän osaamiseensa luoteta? Pitäisikö oppilaitoksissa lisätä työelämävalmiuksien opetusta? Kysymyksiä on paljon. Jokaisessa työpaikassa on kiire eikä kenelläkään ole aikaa opettaa ja ohjata näitä nuoria. Kuitenkin työnantajan on mahdollista saada siihenkin apua. Esimerkiksi työhallinnon kautta on mahdollista saada työolosuhteiden järjestelytukea, mikä tarkoittaa, että sillä voidaan korvata työpaikalla toisen työntekijän antama apu erityistä tukea tarvitsevan henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi. Työolosuhteiden järjestelyistä aiheutuvia kuluja korvataan hakemuksesta. (Työhallinnon www-sivut 2013.) Tietämykseni mukaan tätä tukimuotoa ei kovin paljoa käytetä. Ehkä sen saaminen ei ole niin yksinkertaista kuin miltä kuulostaa. Nykyisin käytetään kuitenkin työvalmentajia, jota palvelua työhallinto jonkin verran ostaa ostopalveluna kyseisen palvelun tuottajilta vaikeasti työllistettävien työllistämiseksi. Tässä kohtaa myös ammatillisen erityisoppilaitoksen työhönvalmentajalla on avainasema auttaa ja tukea valmistuvaa erityisnuorta esimerkiksi työharjoittelupaikoilla olemalla muutaman ensimmäisen päivän tekemässä työtä yhdessä nuoren kanssa. Nuorella on tuttu ja turvallinen henkilö opettamassa työtehtäviä. Nuori saa varmuutta työhön ja oppii luottamaan itseensä. Myös työpaikalla on vähemmän työtä uuden henkilön opettamisessa. Pitäisikö näitä tukimuotoja markkinoida enemmän?

Useimmissa jatkosuunnitelmapalavereissa todettiin, että työtehtävien tulee olla tarkkaan määriteltyjä, toistuvia ja niiden tulee olla sellaisia, että tekeminen voidaan nuoren vastuulle. Vastuullisuus herättää uusia kysymyksiä. Millaisia työtehtäviä voidaan vastuuttaa erityisnuorelle? Opinnäytetyön kohderyhmän valmistuvat opiskelijat työllistyivät kaikki entisiin työharjoittelupaikkoihinsa. Työnantajilla oli käsitys heidän osaamisestaan. Todennäköisesti heillä oli myös käsitys, millaisia työtehtäviä voitiin antaa vastavalmistuneen vastuulle.

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin ja tulosten mukaan moniammatillisuus on arvossaan ammatillisesta erityisoppilaitoksesta valmistuvien nuorten jatkosuunnitelmia laadittaessa. Opiskelijalähtöisiä toteuttamiskelpoisia suunnitelmia laadittiin ja kaikkia osapuolia kuultiin. Työllistymisvaihtoehtoja ei kovin montaa erilaisista tullut esille mutta tietämys vaihtoehtoista oppilaitoksessa lisääntyi. Myös valmius pohtia valmistuvan opiskelijan toimeentuloa sai uusia näkökohtia. Saattaen vaihtaan toimintatavan tärkeys tuli mielestäni hyvin esille. Nuoret yleensä ja erityisesti erityisnuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta heidän siirtyessään työelämään ja itsenäiseen elämään. Tuen ja ohjauksen tarve korostuu siirtymävaiheen suunnitelmaa toteutettaessa.

Tavoitteiden saavutuksista erittäin merkittävänä pidän uudeksi työkaluksi luotua HSVS-suunnitelman apulomaketta. Se on mielestäni helppokäyttöinen ja tarkoituksenmukainen työkalu otettavaksi mukaan jatkosuunnitelmien laatimiseen.

Salamancan julistuksen (UNESCO, 1994) mukaan:”... erityisopetuksen tarpeessa olevia nuoria pitäisi auttaa siirtymään koulusta työelämään. Heidän pitäisi koulussa oppia hoitamaan omat raha-asiansa. Kouluissa pitäisi myös antaa heille päivittäisessä elämässä tarvittavat taidot, jotka vastaavat sosiaalisia ja kommunikaatiotarpeita, sekä täysi-ikäisten elämään kohdistuvia odotuksia.”

LÄHTEET

Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. 2002. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Helsinki. WSOY.

Ammatillisen opetuksen www-sivut. Viitattu 18.6.2013.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 18.6.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980811->

Bovallius-ammattiopisto. 2013. Intra.

Bovallius-ammattiopisto. Koulutustarjonta esite 2012-2013.

Bovallius-ammattiopisto. Opinpolku-esite. 2012.

Bovallius-ammattiopisto 2013. Opiskelijatietojärjestelmä.

Bovallius-ammattiopisto 2013. Opiskelijavalintakriteerit.

Bovallius-ammattiopiston www-sivut. 2013. Viitattu 17.9.2013. <http://www.bovallius.fi>

Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S. & Tuunainen, K. 2003. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki. WSOY.

Heininen, E. 2013. Ohjaaja, Bovallius-ammattiopisto. Laitila. Haastattelu 16.5.2013. Haastattelijana Hannele Taipalus. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

Henkilötietolaki. 523/1999. Viitattu 18.6.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ikonen, O., Juvonen, J. 2002. Kohtaamisia koulupolulla. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Ikonen, O. & Krogerus, A. 2009. Ainutkertainen Oppija. Juva. Ps-kustannus.

Jauhola, L. & Miettinen, K. 2012. Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta. Vaasa. Oy Fram Ab.

Junnila, S. 2013. Asiantuntija. Työ- ja elinkeinotoimisto. Laitila. Haastattelu 29.5.2013. Haastattelijana Hannele Taipalus. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.

- Kaila, H. 2013. Erityisopettaja. Bovallius-ammattiopisto. Laitila. Haastattelu 10.4.2013. Haastattelijana Hannele Taipalus. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.
- Keskitalo, A. 2013. Sosiaalityöntekijä, toimintakeskus Palkeen johtaja. Laitila. Haastattelu 27.5.2013. Haastattelijana Hannele Taipalus. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.
- Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA-hanke. Viitattu 24.6.2013. <http://oulu.ouka.fi/seutu/tukeva/Moniammatillinen-julkaisu.pdf>
- Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 18.6.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>.
- Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista. Viitattu 24.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050566>.
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta. Viitattu 26.7.2013. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519.
- Lehto, M. 2011. Kaikki mukaan! Osatyökykyiset työmarkkinoilla. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lämsä, A. 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva. WS Bookwell.
- Mahis työhön -projekti. Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus 2008-2010
- Muu ammattikirjallisuus koskien erityisammattioppilaitoksia sekä nuoren kuntoutusta. MASTiaisia – maakunnallinen ohjausmalli käytössä ja käytännöissä. 2011. MAST-hanke. Saarijärven Offset Oy.
- Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R & Suikkanen, A. 2006. Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Nuortentalon www-sivut. 2013. Asumispalvelut. Aivoliitto. Viitattu 29.9.2013. http://www.nuortentalo.fi/suomen_nuortentalo_oy/asumispalvelut.
- Opetushallituksen www-sivut. Edu.fi. Viitattu 18.6.2013. http://www.edu.fi/ammattikoulutus/amatillinen_erityisopetus/opetussuunnitelmat_ja_opetuksen_jarjestaminen/hojks
- Pirkola, P. Erityisopettaja. Bovallius-ammattiopisto. Laitila. Haastattelu 10.4.2013. Haastattelijana Hannele Taipalus. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.
- Sosiaaliportti www-sivut. 2013. Viitattu 25.7.2013. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja.
- Työhallinnon www-sivut 2013. Viitattu 3.10.2013.
- Työministeriö 2905/03.01.04/2012. Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta te-hallinnossa.

Työministeriö 9507/07.10.02/2013. Nuorille järjestettävään työkokeiluun liittyviä täsmennyksiä.

Vilka, H., Airaksinen, T.2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Kustannusosake-yhtiö Tammi.

Euroopan erityisopetuksen kehittämiskeskus 2002. Yksilölliset siirtymäsuunnitelmat. Koulusta työelämään siirtymisen tukeminen. Viitattu 18.6.2013.
https://www.european-agency.org/publications/ereports/individual-transition-plans-supporting-the-move-from-school-to-employment/itp_fi.pdf

Lehdet:

Julkisten hyvinvointialojen jäsenlehti 2013.

Leija. Selkolehti 2013.

Tukilinja 5/2013.

Liite 1 Tilastokeskuksen luokitus erityisopetuksen perusteeksi

Syy, joka edellyttää erityisopetusta

01 = hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet

opiskelijat, joilla on diagnosoituja hahmottamiseen, tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyviä vaikeuksia kuten AD/HD tai ADD

02 = kielelliset vaikeudet

opiskelijat, joilla on vaikeita lukemiseen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä vaikeuksia kuten vaikea lukiongelma, dysfasia tai dyslexia

03 = vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt

opiskelijat, joilla on käyttäytymiseen liittyviä ongelmia kuten sosiaalista sopeutumattomuutta

04 = kehityksen viivästyminen

opiskelijat, joilla on laajoja oppimisvaikeuksia, mutta ei kuitenkaan kohdan 5 mukaista vaikeaa kehityksen viivästymää

05 = vaikea kehityksen viivästyminen (keskivaikea tai vaikea kehitysvamma)

opiskelijat, jotka ovat saaneet peruskoulussa opetusta toiminta-alueittain ja jotka yleensä tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista avustusta päivittäisissä toiminnoissa

06 = psyykkiset pitkäaikaissairaudet

mielenterveyden ongelmat, päihdekuntoutujat

07 = fyysiset pitkäaikaissairaudet

kuten allergia, astma, diabetes, epilepsia, syöpä

08 = autismiin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet

09 = liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus

tuki- ja liikuntaelinvammat, cp-oireyhtymä, lyhytkasvuisuus

10 = kuulovamma

11 = näkövamma

12 = muu syy, joka edellyttää erityisopetusta

13 = ei erityisopetuksen perustetta

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman ja henkilökohtaisen siirtymävaiheen suunnitelman haastattelurunko

Opiskelija

Taustaa ja nykytilanne

Työkokemus

Työelämään valmentautumissuunnitelmat

Asuminen

Työelämään valmentautumisen ohjaus ja tukitoimet

HSVS-SUUNNITELMAN APULOMAKE

HENKILÖTIEDOT

Nimi:

Syntymäaika:

Osoite:

Yhteystiedot:

Huoltajat ja yhteystiedot:

Läsnäolijat ja yhteystiedot:

NYKYTILANNE

Koulutusala ja toimipaikka:

Opiskelu-aika:

Opiskelun aikainen toimeentulo (esim. opintotuki, kuntoutusraha, eläke, muu)
<u>Työssäoppimispaikat ja ajankohdat:</u>
Muu työkokemus:

Ryhmän vastuuopettaja ja yhteystiedot:

TAVOITTEET OPINTOJEN PÄÄTTYTTYÄ:

Työllistyminen avoimille työmarkkinoille (esim. palkkatuki, työkokeilute-toimiston kautta)
Työllistyminen sosiaalitoimen kautta (esim. työtoiminta, avotyö, <u>kuntouttava työtoiminta</u>)

Joku muu (esim. oppisopimus)
Jatko-opinnot:
Muut suunnitelmat (kurssi, eläke, työtön työnhakija)

SUUNNITELMA, PÄÄTÖKSET, VASTUUNJAKO JA AIKATAULU

Työllistyminen (Esim. työelämävalmiuksien lisääminen, työhönvalmennus, uraohjaajan palvelut)
Asuminen ja itsenäistyminen (Esim. tuen tarve raha-asioiden hoidossa, ruoanlaitossa, virastoasiointissa, asumisjärjestelyissä, harrastuksissa)
Lisäkoulutus ja tarvittava tuki:
Lisäohjauksen tarve:

Muu:

YHTEISTYÖTAHOT JA YHTEYSTIEDOT

KOTIPAIKKAKUNNALLA:	
Yhteyshenkilö:	Yhteystiedot:
YHTEYSHENKILÖ OPPILAITOKSESSA	
Nimi ja asema:	
Yhteystiedot:	